

interkom

ČS FANDOM

informační
servis
fandomu

10-11/2014

Bratislavský Parcon 2014

Parcon 2014 se po dvou letech opět konal jako součást Istroconu, gigantického festivalu her, LARPu, filmů, Mangy, Anime a cosplaye všeho druhu, který naplnil palác Istropolis (dříve Dom odborov).

Parcon byl v tom všem pouze jednou z linií a pohříchu také jedinou, které jsem se zúčastnil, občasně zálibné spočinutí (pohledu) na některé z obzvláště pěkných nositelek cosplaye mi asi za účast na jejich programu nikdo nezapočítá. Takže o tom, co se dělo v Korejském, Japonském, Anime či Comics salónu, si budete muset přečíst jinde.

Ještě v pátek, hned jak jsme se trochu zorientovali v obrovské budově, jsme vyhledali Fantasy salón, a tak pro nás Parcon začal besedou o vydávání e-booků, kterou vedl Martin Králik, vydavatel slovenského internetového, tedy e-bookového časopisu Jupiter e-bookového nakladatelství RogerBooks (nepřeložitelná slovní hříčka :-). Martinova rodina už brzy očekává přírůstek, takže další číslo Jupitera můžeme čekat tak za rok.

Mezitím (někdy v tu dobu) v hlavním sále proběhlo slavnostní zahájení Istroconu (Róbert „Win“ Žitňan) a Parconu (Lucie „Lulu“ Bocková a Petr „Pagi“ Holan).

Následovala beseda s nestorem slovenské SF, autorem převážně na mladší čtenáře orientované SF Jozefem Žarnayem. Dověděli jsme se o začátcích jeho tvorby, o krizových okamžicích, kdy se některým soudruhům znelíbila, i o tom, jak díky kladnému přijetí u mnoha mladých čtenářů se je podařilo překonat. Přítomní sběratelé získali několik raritních vydání au-

torových knih z let po roce 90, které ve zmatené distribuci zapadly. Podle jeho nejslavnější knihy *Tajomstvo dračej steny* se jmenuje prestižní ocenění slovenského fandomu *Drak*.

Jedním ze specifík Istroconu (a Bratislavy vůbec) je zavírací hodina okolo desáté večerní. Poníčený cestou jsem nezjistoval, kam se uchýlí ostatní scifisté, a vydal se k našemu hotelu, abych při tom doprovodil Jiřinu Vorlovou, administrátorku Ceny Karla Čapka, která v bratislavské polotmě moc neviděla.

Sobotní program v linii Parcon zahájila beseda porotců a účastníků soutěže *Poviedka Istroconu*, Hromovlád a Roger s přítomnými autory nemilosrdně probírali pasáže v jejich pracích, kde je ještě co zlepšovat.

O přestávkách mezi pořady jsem nasával atmosféru conu ve schodištní hale zaplněné stánky a obchůdky. Tady jsem si také mohl udělat představu o různorodosti fanoušků, kteří sem vážili cestu. Potkal jsem třeba Frantu „FFF“ Fuku nebo autory právě vydávaných knih, i těch již starších, jako například Štefana Konkola. Protože jsem se už pár let nedostal na Tatracon, s velkou radostí jsem se pozdravil s Krtkom (Richardem Sokolem), rozhlíželi jsme se po Mirovi Párickovi, ale Dáreček zjistil, že je v nemocnici.

Následovala fundovaná přednáška Jozefa Žarnaye o vesmírných motivech ve slovenské fantastice, zvláště té rané.

Po obědě jsem zašel na křest třetí antologie soudobých slovenských autorů fantastiky *Dotyky budúcnosti* nakladatelství Artis Omnis (na minulém Parconu v Bratislavě pokračování na str. 7

OBSAH

Bratislavský Parcon 2014	1	Rozhovor s Richardem Podaným	17
Čtenářův průvodce po Interkomu	2	Jiřina Vorlová vítá elektronický věk...	21
Za Ludmilou Freilovou	2	Civilizační šok ²	23
Hvězdný bulvár	3	Závoj smutku: Román jako televizní	
Zápis z Porady ČS Fandomu	8	epizoda	26
Vesmírní Habsburgovci	9	MINICON 2014 – PLNOU PAROU	27
Cyril Simsa: Lošt cartographies	10	František Novotný: Pád na nebesa	27
Odměny a tresty zvědavcům	11	Časem s vědou – září	28
Česká fantasy, žánr na půl cesty	12	Vědění – brzda radosti?	29
Letcova zpráva o zániku lidstva	13	Časem s vědou – říjen	30
Thomas Hardy v éře počítačových her	14	Tři dopisy	31
Arkadij a Boris Strugačti: Stalker	15	Výsledky Martinus	
Když roboti čarují a vlaky žerou lidi	16	Ceny Fantázie 2014	32

Čtenářův průvodce po Interkomu

K obsahu tohoto čísla

Vánoce se nemilosrdně blíží, snad do té doby vyjde ještě jeden Interkom, ale už nyní jsme zvýšili počet recenzí na maximum, protože co už komu dávat jiného než dobrou knihu :-)

Stejně vás pro jistotu (kdybychom to nestihli v příštím čísle) zveme 5. prosince do mikulášského Brna na Fénixcon a samozřejmě už za dva týdny na Minicon, který se díky nakladatelství Argo a Richardu Klíčnickovi vrací do Národního technického muzea, více na str. 27.

I v tomto čísle přinášíme rozhovory se zajímavými lidmi, tentokrát s Richardem Podaným a Jiřinou Vorlovou. Martin Gilar je muž mnoha zájmů, jedním z nich je zlatokopectví, v Civilizačním šoku se s námi podělí o zkušenosti se zlatou horečkou. Časem s vědou a Třeštění letitého popularizátora, Františka Houdka dostanete hned dvakrát, inu dvojčíslo.

Tuto stránku jsme doplnili stripem z knihy Korektor (komiks o chybách a životě), kterou vydalo nakladatelství Plus, boji s uzávěrkou rozumíme více než dobře.

Nejsmutnější říjen

Dvanáctého října nás ve věku osmdesáti osmi let opustila spisovatelka, překladatelka a velká propagátorka science fiction mezi mainstreamovou veřejností Ludmila Freiová. Její cesta k SF nebyla jednoduchá, věřila v Boha na nebesích a dobro v člověku. Vyvodila si z toho řadu povinností, ale ty vztahovala hlavně na sebe, většinu osobního života prožila ve službě a pomoci ostatním. Jako autorka SF psala tak, aby učinila svět a čtenáře lepšími, sice to neodpovídalo trendům ani návodům na bestseller, ale jinak psát nemohla.

Asi naposledy jsem se s ní setkal někdy před osmi roky, když jí bylo osmdesát let, pomáhala někomu, kdo byl o jednu či dvě generace mladší do tramvaje, co na tom, že byla starší, ten člověk potřeboval pomoci. A tak si ji budu pamatovat.

Zdeněk Rampas

interkom

INFORMAČNÍ SERVIS ČESKOSLOVENSKÉHO FANDOMU

číslo 10-11/2014 (294)

Adresa redakce:

INTERKOM

Letecká 6,
161 00 Praha 6,
Česká republika

e-mail: zrampas@gmail.com

<http://interkom.vecnost.cz>

Šéfredaktor:

Zdeněk Rampas, MCL

Grafická redaktorka:

Kristýna Benediktová

Redakční kruh:

Richard Klíčnick a Michaela

Autoři tohoto čísla:

Ivan Al'akša, Roman Bílek,
Filip Gotfrid, Miloš Ferko,
Martin Gilar, Eva Hauserová,
František Houdek, Pavel Mandys,
Julie Nováková, František Novotný,
Richard Podaný, Michaela
Ševčíková, Martin Šust,
Pepa Vašát, Jiřina Vorlová,
Zdeněk Rampas, Jan Žlebek

Sponzoři tohoto čísla

Jan Haberle
Daniela Kovářová
Jiří Doležal
Jiří Grunt

Vychází nepravidelně.
Uzávěrka tohoto čísla
byla dne 9. 11. 2014

ISSN 1212-9089

Všechny články a recenze

© INTERKOM

KOREKTOR #39

Scénář: Vilém Koubek
Kresba: Jana „Yuffie“ Kilianová

Všichni stále vtipkujeme
o tom, jak začneme dělat
věci včas, nebo dokonce
s předstihem...

A pak je tady
nejednou uzávěrka.

2014

Hvězdný bulvár

Odposlechnuto

ANO, prostě vám to slíbíme.

tohle bych si měl do příštích voleb zaregistrovat

Lidé, kteří tvrdili, že Klaus a Zeman jsou dvě strany téže mince, měli pravdu. Jenom možná nevěděli, že se jedná o rubl.

Paroubek po 25 letech odchází z politiky. To by byla dobrá zpráva, kdyby přišla před pětadvaceti lety... **NYX**

Stát, který chce urvat kousek zrovna z Ukrajiny, musí být dost velká banda zoufalců. **Satai**

Jejich dobovatelským cílem není obohatit Rusko, nýbrž ukojit věčný ruský cit. A ten cit v ruském přísloví říká: *Všude je dobře, kde my nejsme.*

Proto chtějí všude být.

Karel Steigerwald

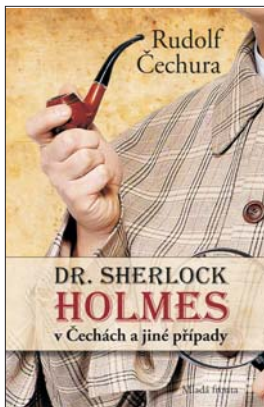
◆ ◆ ◆

● 24. září se v MATu koná další veřejná schůze KJV, kde Františka Vrbenská přednáší na téma: *Láska, sex a erotika ve světě doby Julese Vernea*. Mám za to, že si Františka ukousla příliš velké sousto nebo hned několik soust najednou, takže se nikde nedobrala velkých hloubek, ale je třeba jí přiznat, že shromáždila obdivuhodné množství zajímavých ženských portrétů z řečené doby.

● 29. září proběhl v baru VELTLIN a čajovně Tea Mountain v Křižkově ulici křest audioknihy Mycelium: Jantarové oči. Devítihlasou audio-knihu pokřtili čtyři ze zúčastněných herců: Jaroslav Plesl (Lucas Hildebrandt), Jana Stryková (Kaměle), Kristýna Frejová (Fiona Fergussonová) a Jitka Škápíková (vypravěčka a režisérka audioknihy). Nechyběla samozřejmě ani autorka Vilma doprovozená Martinem a jejich nejmladší, Uršulou. Chuť výtečného vína a lahodných čajů nepokazila ani Církev Akkútlíkova, která nejenže nám nic nezakazovala, ale dokonce večer zpestřila zábavnou soutěží o několik exemplářů audioknihy. Vedle tradiční večírkové sestavy (Julie Nováková, Jolana Tichá, Viktor Janiš, Honza Vaněk, jr. a Líba, Andrea, Lia a David Patrasovi, Richard Klíčnický a Šárka Nováková) se objevilo i

Jitka Škápíková, Vilma Kadlečková, Jaroslav Plesl (foto Julie N.)

dost neznámých tváří, zkrátka fanoušků Mycelia (a možná i dobrého vína). Po čase jsem se tam opět setkal s Monikou Slívou ze Sardenu, naposledy jsme se viděli na svatbě JWP, který se zde také ukázal (s Klárou) a cca hodinu vysvětloval majiteli OneHotBooks, jak se mají vydávat audioknihy.

Říjen je nejsmutnější měsíc

● 1. října zemřel Josef Týč, dlouholetý šéfredaktor Sedmičky (pionýrů) a překladatel z ruštiny. Naše generace vyrostla na jeho překladech Bulyčova, Tupicyna, Brjusova, které mu geniálně ilustroval Miloslav Havlíček.

● 2. října křtí Milan Fibiger ještě jednou svou monografii, první oficiální křest proběhl 7. srpna (viz minulý IK) v Lobkowiczském paláci na Pražském hradě a byl kapacitně omezen, a tak Milan udělal ještě jeden v CafeBar Elysium. Slavnostní řeč držel opět František Novotný, zkrátka se osvědčil, a potom následovalo krátké hudební vystoupení Milanovy kapely „Reggae Kings“ (unplugged). Opět jsem se potkal s Milanem Krejčím a po dlouhé době i Davidem Pohrybným.

● 3. října se banketem v Hiltonu tradičně slaví korejský Národní den, já to musel oželet, protože jedeme na Poradu SFK do Březové nad Svitavou. Také tradičně jsme vyrazili s Pagim, Dárečkem a Jiřinou a kupodivu celkem bez dálničních problémů dorazili do penzionu Pohoda. Tam jsme byli první a už se to moc nezlepšilo, večer dorazil jen Pavel Mikuláščík, poslední radní, Harv se omluvil.

V sobotu jsme ještě vyčkali na Drahu a Mirka Dvořáka a zástupce ostravských klubů Standu Otavu a jednání mohlo začít, viz zápis na straně 8. Nechtěli jsme v tak malém

složení rozhodovat o Parconu, a tak jsme to odložili na společnou Československou poradou na Fénixconu. Nezlepšili se návštěvnost, začneme Poradu svolávat jen jednou ročně.

● 6. října v RUR referuji o Poradě a komentuji čerstvou XB-1 a Pevnost.

● 7. října zemřel ve věku 83 let spisovatel Rudolf Čechura. Autor slavných dětských postavíček psal i knihy o největším z detektivů, například *Dr. Sherlock Holmes v Čechách* (2011).

● 9. října vyšel Interkom, jedu pro něj do Jalny, ale Kruh vynechávám, takže tamní štamgasti jej dostanou až za týden.

● 10. října uspořádala Vilma velkovečírek, kde se nás sešlo, přestože Michaela nedorazila, čty-

Václav Cílek, Marcel Grün, Renáta Fučíková, Daniela Fischerová (foto Petr Brodecký)

řiadvacet. Jako nejzajímavější téma večera mi připadla schopnost evropské pěchoty snášet ztráty, začalo to asi u falangy, přes manipuly a kohorty římské legie až po pěší pluk a skončilo nedávnou světovou dominancí Evropských velmocí.

● **11. října** se od Lulu dovidám, že v sobotu ráno zemřel Igor Melicherčík, ilustrátor, organizátor a hlavně dobrý kamarád. Tatracony a plakáty slovenských conů bez něho už nikdy nebudou, co bývaly.

● **12. října** zemřela **Ludmila Freiová**, spisovatelka, překladatelka, propagátorka SF a dobrý člověk, vždy ochotný pomáhat druhým.

● **16. října** mi česká pošta dopravila úmrtní oznámení Ludmily Freiové, ve spěchu jsem rozeslal informaci jejím přátelům (a zapomněl přitom na Šumperáky). Pak jsem se vydal do Tritonu pro recenzi výtisky a U Kruhu se o ně podělil s Vladem Říšou. Po dlouhé době zde seděl i Vláďa Kejval a snad se ukáže i na KJV. S Frantou probíráme prodeje Pádu na Nebesa a přípravu Ramaxu. Franta láká Vlada Říšu na velkou cestu okolo pořeží USA příští rok v dubnu. Vlado se obává, že se nemůže tak dlouho vyhýbat XB-1, škoda, že jsem mu neporadil vydat dvojčíslo.

● **17. října** vyrážím na pohřeb Ludmily Freiové, začínal v 11.00, a právě když jsem vcházel do kostela, zavolal mi Petr Konupčík. Raději jsem vypnul mobil, a tak jsem nepřijal zprávu Miloslava Havlíčka, že zemřel Josef Týč.

Ze scifistů jsme dorazili jen já a Staso „Trifid“ Juhaňák. Bylo to přece jen na poslední chvíli. I tak nás pak špatné počasí rychle rozehnalo, takže jsme s pozůstalými ani moc nemluvili.

● **18. října** mi Ivan Adamovič posílá ke zkouknutí antologii Na konci apokalypsy (Kronika české science fiction 3), doufám, že to brzy vyjde.

● **20. října** v RUR oplakáváme Josefa Týče, Ludmilu Freiovou a Rudolfa Čechuru (ani na politiku nedošlo) a netušíme, že to nekončí.

● **21. října** vyrážím na křest knihy Jakub a Hvězdy od ilustrátorky Renáty Fučíkové, přestože si dodnes vzpomínám na jednu její ilustraci v lkarii, šel jsem tam hlavně prohodit pár slov s jedním z kmotrů, Marcelem Grünem. Dověděl jsem se od něj, že se chystá na Fénixcon.

● **22. října** máme další KJV, tentokrát s přednáškou Pavla Weigela: *Stanislaw Lem, pokračovatel Julese Vernea*. Od Pavla jsem se dověděl, že Vratislav Matoušek má napsanou, nikdy nerealizovanou operu podle Lemovy povídky.

Večer mi píše Sanča F.: mám smutnou zprávu, Martine Pilcerovej zemřel muž, otec jejího dítěte. Dostal silnou mozkovou mrtvici.

● **23. října** potkávám U Kruhu Honzu Kovanice a Janu Rečkovou, popovídali jsme si o ponících, její syn Jirka se tím baví a já pak vyrazil na další *Slova mají křídla*.

Muzický pořad zajišťoval famózní Jan Vodňanský, katalánskou poezií přispěl Miloš Uličný, také se doprovodil na kytaru, Eva Nováková přednesla své verše, které měly šokovat svou erotickou otevřeností, ale po pár dnech jsem si z nich nepamatoval ani jeden, daleko zapamatovatelnějšími mi přišla povídka o dospívání a esej o Švédském hříchu, kterou přečetl Zbyněk Černík, překladatel Ingmara Bergmana, dnes ale zná-

Jan Vodňanský (foto Lubor Falteisek)

Hanina Veaselá a Tom Skoupý (foto Jarda Houdek)

mý hlavně překladem románu „Stoletý stařík, který vylezl z okna a zmizel“. Seděli jsme u stejného stolu a když přišla řeč na toho švédského Cimrmana, tak jsem se dověděl, že se ho prodalo cca 100 000 kousků, takže se něco dostalo i na překladaatele a ten si zajel podívat se do míst popisovaných v knize, hlavně na Bali.

Když jsem s Luborem Falteiskem a Dušanem Spáčillem probíral chystaný SF večer, došli jsme k tomu, že asi až po novém roce, nakonec jsem rád, do Fénixconu bude asi i tak jen málo volných dní, takže až v roce 15 :-)

24. října u nás nocuje Jan Havlíš, jede za Terezou Dědinovou do Paříže, tak aby to ráno neměl daleko na letiště, bohužel cesta z Brna se mu protáhla, takže dorazil až okolo deváté. Ale i tak jsme probrali kdeco.

● **28. října** jsem si všiml, že Dalibor Vácha, autor románu o československých legiích Červeno-bílá, se kterým získal cenu Knižního klubu, vydává také SF povídky v Ikarii, letos zatím dvě, naposledy v čísle 8.

Po Honzovi Poláčkovi a Vojtěchu Mornsteinovi jde o dalšího scifistu, který uspěl v KK, nicméně stejně jako ostatní s výjimkou Gorazdova limitu od VM, nikoli s SF tvorbou. A Herci Václava Holance by se dali chápat jako alternativka

● **29. října** probíhá v Gekárně (smíchovské kavárně vyzdobené komiksovými motivy) křest nové knihy Haniny Veselé. Moc se mi do pošmourného počasí

nechtělo, zvláště když odpadla schůzka, ze které jsem se chtěl na křest vydat, ale co bych pro své čtenáře neudělal.

Ještě před vchodem jsem narazil na našeho akademického moderátora Tomáše Skoupého, pak jsem se u baru omluvil Smlí, že jsem ignoroval jeho narozeniny, a pak se propočítal dál k Hanině a Jardovi o berlích, už zase sportoval. Jarda chválil recenzi Neočlověka od Honzy Žlebka, což mě přinutilo přemoci emociální nepohodlí a zařídil jsem její přetištění na straně 16.

Pak ještě dorazili Jolana Tichá, Robert Rameš, Peťo Pavelko, Pavlíkovi a začali jsme (místo v půl až v celou šestou). Tomáš Skoupý se zhostil moderování tak dobře, že byl chválen z publika, což jsem snad ještě nezažil, měl určitě i podíl na tom, že kdyby Hanina sama neprozradila, že křest pořádá poprvé, určitě by to nikoho nezapadlo :-). Svůj podíl na úspěchu mělo i výborné publikum, když při anketě o ceny

padla otázka, zda je obálka namalovaná podle Haniny a Jardy an ji drží v náručí, proběhl následující dialog:

Moderátor: Náповěda, Jarda má natržené vazы na noze.

Hanina: Tehdy ještě neměl.

Hlas z publika: Až potom.

Zkrátka přišlo mi to vše velice povedené a navíc jsem se konečně dověděl, co je svět Asterionu, ale asi se zatím nestanu jeho fanouškem či uživatelem, i autoři ostatních světů stačí psát rychleji než já číst.

● **30. října** slaví Daniela Kovářová v kavárně Adria narozeniny, zastavil jsem se předtím na chvíli U Kruhu, kde seděl Franta Novotný a Vlado Říša s Vládou Kejvalem, a vydal se na Jungmannovo náměstí. Od Daniely, potom co jsem vyřídil pozdravy a gratulace od Kruhu, jsem se dověděl, že Dáreček a Radka neprijedou, neb uspořádají ještě jednu oslavu s Plzeňáky. Tak-

Daniela Kovářová a (s odpuštěním zase) já (foto Jana Kovářová)

že jsem ochutnal z nabízených lahůdek, pobavil se s Danieliným spolužákem, odborníkem na výrobu a distribuci elektřiny (víte, že z toho, co najdete na složence, jde zhruba třetina na obnovitelné zdroje, tedy v případě ČR do kapsy hlavně solárním vykukům, druhou třetinu dostane rozvodná síť a zbytek elektrárny?), a vydal se na druhou směnu, pracovat na tomto Interkomu.

● **31. října** Vilma a Martin pořádají Halloweenský večírek, opět se nás sešlo přes dvacet, jako zvláštní host dorazil Tomáš Kučerovský,

Vilma, Jolana, Bára, Berenika a Viktorie (foto Vladan Rámiš)

jich nevalného (v mém případě) výsledku ušetřen, strávil jsem pátek soukromým hororem při neúspěšném pokusu o nalezení živnostenského listu :-)

Děvčata se vytáhla nejen hravostí, s jakou se naličila, ale i úžasným zdobením maffinů, které by vyděsily i Simpsnovy v čarodějnickém dílu a navíc skvěle chutnaly.

● **3. listopadu** v RUR dost pusto, tak jsem se brzy vypravil za Honzou Hýskem, chystá monografii STOPY DUCHA, Bibliografii neautorských tiskovin s ilustracemi Josefa Váchala vydaných česky za jeho života.

● **5. listopadu** jsem mimo Prahu, což u mne zpravidla vede ke zvýšenému sledování TV, tentokrát jsem v pořadu Gejzír (jakýsi veřejnoprávní pokus o pozitivní žurnalistiku) zahlédl Vládů

Chvátila jako světovou jedničku v tvorbě deskových her a Petra Čáslavu (Raucon, Kolín) jako odborníka na ně.

● **7. listopadu** začíná v dalekém Bílovci Bílcon ve znamení military space opery, ale letos mám moc práce, tak doufám, že nám jej popíše někdo z jistě nadšených účastníků.

Při dohledávání materiálů tohoto čísla Interkomu jsem narázel na stránky Pepy Horkého, bývalého šéfredaktora Pevnosti. A začínám tušit, proč bývalého; někoho, kdo svůj web o hororu nazve PePandemonium, je pro komerční časopis škoda.

Zdeněk Rampas

Tomáš Kučerovský (foto zr)

autor obálek Mycelia a vitráží Vydrovky. Ti nejvzornější dorazili namaskovaní, asi nejvíc se o vizuální neobvyklost večírku zasloužila Bára Vlasáková, ta přizdobila i dcery Viktorii a Bereniku, ale i Jolana a Šárka Nováková se snažily, Vilma se alespoň oblékla do černého a Milena si vzala oranžové sáčko, že jde za dýni. Já byl podobných snah i je-

dokončení ze strany 1

slavě jsme křtili předchozí *Čas hrdinů*, pak vyšla ještě *Kniha bolesti*, to nejlepší z českého a slovenského undergroundu). Šéf Artis Omnis Harman Ivan Harman je bývalý primátor Žiliny a bývalý poslanec Národnej rady SR a do politiky vstoupil roku 1989 jako studentský aktivista, čili pro scifistu celkem běžný způsob :-)

Pohrobok, prvý slovenský zdieľaný a virtuálny svet, tak se jmenovala přednáška spisovatele Štefana Konkola a jeho spolupracovníků o chystané hře ze světa jeho knihy *Pohrobok*. Podle velikosti realizačního týmu mi přišlo, že hra asi nebude příliš velká, ale možná bude v případě úspěchu moci nějak modulárně expandovat :-)

Přednášku o audioknihách v Čechách a na Slovensku ozvláštnil svými vstupy přítomný JWP, jeho názory na škodlivost pirátů by místo u kyberpunkového bouřliváka člověk čekal u někoho o generaci jinde. Celý obor audioknih se u nás teprve rozjíždí a pro všechny zúčastněné je to velké dobrodružství.

Uprostřed křtu knížečky *My jsme vám to říkali* královéhradeckého Spolku přátel krásného slova mě odchytila mladá novinářka z bratislavského (asi) týdeníku *Plus 7 dní*, které jsem odpovídal na otázky, zda v dobách prvního SF klubu jsme chodily v cosplayech a zda tehdy vycházelo tolik knih jako dnes. :-)

A bylo načase, abych se vrátil do hotelu pro Cenu presidenta ČS fandomu, protože slavnostní večer byl na spadnutí.

Proti jiným ročníkům jsme vše zvládali celkem v pohodě, Pagi přivezl ceny (sošky a knihy) pro vítěze do Istropolisu a v pravou chvíli se objevil i Pavel Mikuláščík, který z Brna dovezl sborník vítězných prací *Mlok* a vytištěné diplomy.

Chvilí před osmou jsme se sešli pod pódiem, připravili tašky pro vítěze a mohlo se začít.

(foto Mirek Dvořák)

Z vítězů CKČ se do Bratislavy dostavila dobrá polovina a byli odměněni knihami nakladatelství Argo, Epoque a Triton, Mloka získala autorka novely *Lék* Kristýna Sněgoňová. Ceny Eurofandomu Míla Linc a Lenona Štiblaríková.

Po páté udělovanou Cenu presidenta ČS fandomu získal Martin Králik za práci pro dva poslední bratislavské Parcony, cenu Ludvík dostal Ľubomír „Dáreček“ Záborský, cenu Drak nakladatelství Artis Omnis a Cenu ČS fandomu za dlouholetou práci Miroslav Dvořák, vydavatel sborníku *Mlok*. (Dostal Mloka za 19 vydaných *Mloků*).

Mirek přijel na poslední chvíli, nakonec to dopadlo tak, že jen na předání ceny, protože nějak v Bratislavě zabloudil, ale všem nám udělal radost, že si cenu převzal osobně.

A bylo deset hodin, objevili jsme sálek za restaurací, kde bylo domluveno, že vydrží o hodinku déle, tak jsme tam setrvali se skupinou fanoušků okolo nakladatelství Hydra.

A to byl náš konec Parconu.

ZR

Zápis z Porady ČS Fandomu ze dne 4. 10. 2014 v Březové nad Svitavou

1. Porada jednomyslně schválila navržený program, řízením Porady byl pověřen Petr Holan.
2. Porada vyslechla zprávy jednotlivých členů Rady o jejich činnosti od poslední Porady.
3. Porada vyslechla zprávy o činnosti klubů.
4. Zdeněk Rampas zkontroloval prezenční listinu a členství klubů. Porady se účastní 8 českých klubů. Ke dni Porady je členem ČS Fandomu v ČR 19 klubů, z toho 16 s právem hlasovacím, z nich přítomných je 8, Porada je tedy usnášitelná.
5. Termín jarní Porady byl stanoven na 25. 4. 2015, místo konání Březová nad Svitavou.
6. Porada vyslechla zprávu o uplynulém ročníku CKČ a vydání sborníků Mlok a Kočas.
7. Porada vyslechla zprávu o průběhu Parconu 2014 v Bratislavě.
8. Porada vyslechla nabídky na pořádání Parconů 2015 a 2016. O definitivním pořadateli Parconů 2015 a 2016 se rozhodne na Poradě 5. 12. 2014 na Fénixconu v Brně.
9. Byly vyhlášeny kandidatury na členství v Radě a revizora pro další období. Ze stávajících členů Rady všichni čtyři (Jan Harvalík, Petr Holan, Pavel Mikuláščík, Jiřina Vorlová) se svou kandidaturou souhlasí. Staronovým kandidátem na revizora je Jolana Tichá. Všichni byli jednomyslně zvoleni počtem 8 hlasů. Předsedou Rady byl zvolen Petr Holan.
10. Porada vyslechla návrh stanov podle požadavků občanského zákoníku platného od ledna 2014 a prodiskutovala jej. Porada jednomyslně schválila konečné znění stanov a pověřila Petra Holana podáním na rejstříkový soud do 31. 3. 2015.
11. Statutárním orgánem Fandomu byl jednomyslně zvolen Zdeněk Rampas.
12. Porada vyslechla informace o vyhlášení nového ročníku CKČ.
13. Zdeněk Rampas přednesl zprávu o Akademii SFFH.
14. Byl vyhlášen začátek kandidatur na ceny Mlok za zásluhy a Ludvík. Uzávěrka nominací je 31. 1. 2015, s případným prodloužením do uzávěrky prvního Interkomu, který vyjde po tomto datu, přičemž termín bude upřesněn na konferenci SF klubů na GoogleGroups.

Byl vyhlášen začátek nominací na ceny ESFS. K diskusi byly předloženy následující nominace:

Síň slávy: Vilma Kadlecková, http://cs.wikipedia.org/wiki/Vilma_Kadle%C4%8Dkov%C3%A1

Výtvarník: Pavel Čech, <http://www.pavelcech.wz.cz/>

Nakladatelství: Argo, www.argo.cz

Překladatel: Jan Kantůrek, http://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Kant%C5%AFrek

Cena pro začínající: Martin Antonín

Nominace budou koordinovány se slovenskými kluby na Poradě 5. 12. 2014 na Fénixconu v Brně.

15. Byla svolána mimořádná Porada Fandomu na Fénixconu v Brně s programem projednání Parconů 2015 a 2016 a nominací na ceny ESFS, termín konání 5. 12. 2014 od 22 hodin.

16. Bylo konstatováno, že úkoly z minulých Porad byly splněny, a byly stanoveny úkoly vyplývající ze současné Porady.

17. Petr Holan poděkoval zúčastněným a ukončil Poradu.

Úkoly vyplývající z Porady:

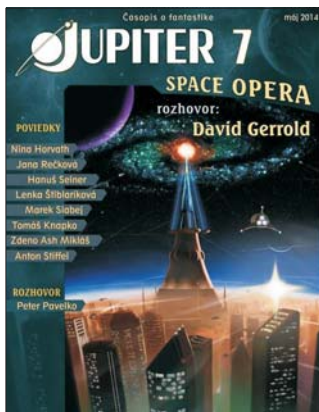
1. Pavel Mikuláščík do 31. 10. 2014 zveřejní zápis na konferenci na GoogleGroups a na stránkách ČS Fandomu (ověří Jiřina Vorlová).
2. Petr Holan zajistí do 31. 3. 2015 podání nových stanov na rejstříkový soud (ověří Jiřina Vorlová).
3. Pavel Mikuláščík do 31. 3. 2015 zveřejní nové stanovky na stránkách ČS Fandomu (ověří Petr Holan).
4. Zdeněk Rampas do 31. 10. 2014 uvědomí předsedkyni slovenského Fandomu o plánované Poradě na Fénixconu (ověří Jiřina Vorlová).

Zapsala Jiřina Vorlová

Schválil Petr Holan

V Březové nad Svitavou 4. 10. 2014

**Ještě k Parconu 2014
Jupiter 7, plakát,
Josef Žarnay**

Vesmírní Habsburgovci

Gavrilo Princip nezastrelil v Sarajeve Františka Ferdinanda. Po nástupe následníka na trůn sa monarchia výrazne zmodernizovala. Pokus o komunistický puč potlačil vladár s pomocou česko-slovenských légii. 19. januára – 22. februára 1921 v druhej bitke pri Zente po porážke komunistov padli do zajatia pohlavári Ul'janov, Džugašvili, Béla Kohn, Karl Radek. Ich verejnou popravou 13. 3. 1921 nepokoje skončili. Panovník po dohode s vedúcimi predstaviteľmi légii uskutočnil zmenu územnej samosprávy. Aj na území Uhorska teda národy a národnosti získali kultúrnu autonómiu. Namiesto

prvej a druhej svetovej vojny a rozpadu súšťaťia nastal prudký rozvoj vedy, umenia a kultúry. Nikola Tesla pozvaný panovníkom vyvinul v strednej Európe prevratné vynálezy. Vláda bielych mužov nad kolóniami trvá – iste aj preto, že v Európe žije niekoľkonásobne viac ľudí než v Číne, Berlín má 23 miliónov obyvateľov, Londýn a New York po sedemnást, Viedeň osem, Ružomberok osemstotisíc, Prešporok, mesto s prestížnou univerzitou na skok od srdca monarchie, sto tisíc a Martin – pretože nezmeniteľné veci a javy ostávajú samy sebou... nijakými –, administratívne centrum Slovenských krajov (územný celok obývaný jedenástimi miliónmi ľudí) sedemdesiat tisíc. Česko-slovenské légie vyzbrojené špičkovou technikou pomáhajú udržiavať svetovú rovnováhu medziiným zásahmi v Mexiku, Sudáne alebo likvidáciou Mao Ce-Tunga v Číne. 3. marca 1966 na Mesiac vkročí prvý človek. Je ním Eugen Csernan, ktorý po zapichnutí rakúsko-uhorskej vlajky o povrchu vyhlási: „Je to len malý krôčik pre mňa, ale obrovský skok pre monarchiu.“ Rakúsko-Uhorsko má vesmírnu stanicu pri Jupiteri (časti umelého telesa sú pomenované podľa hudobných skladateľov, medziiným Bartóka, Smetanu a Mozarta), mobilné telefóny roku 2014 používa iba armáda, namiesto chladenej coly podáva sa malinové kraherle.

Sto rokov po nevydarenom atentáte profesor histórie Karol Jetting vydá knižku pod názvom Pomýlené storočie, v ktorej načrtáva šokujúcu alternatívu dejín, ktorá by podľa neho nastala, keby bol Principov čin úspešný.

Dielo vzbudí senzáciu, Jetting sa stáva objektom pozornosti činiteľov, medziiným z radov agentov pracujúcich na projekte Zenta. Akciu koordinuje manželka následníka trónu, vonkoncom nie mimochodom Jettingova mladická láska. Vládou starostlivo utajované podujatie smeruje k vytvoreniu vesmírnych pravidiel s rýchlosťou vyššou než svetlo, vďaka ktorým sa hrdina dostane nielen do kozmických dialôk... Výpravy sa po boku Jettinga zúčastní psychológ Lem Stanislawski, autor vedeckofantastickej brožúrky pod názvom Astronauti premýšľa nad námetom o planéte pokrytej inteligentným oceánom.

Atmosféru prostredia sa autor usiluje vystihnúť i štýlom. Namiesto krkolomnej dynamiky anglofónnej hutnosti, ktorá za každú cenu smeruje prinajmenšom k /samozrejme logicky motivovanému a technologicky precízne premyslenému/ vypichnutiu oka súperovi v súboji, si užívame pozvoľné tempo rozsiahlých textov nemeckojazyčného kultúrneho okruhu. Priaznivcov strhujúcej dynamiky teda úprimne vystríham, ostatným knižka bude sa čítať dobre. Technické popisy v knihe takmer nenájdete. Mechanizmy prosto robia čo majú. Medziiným bojujú.

Pif-paf, bum-tresk. Čo nestojí, letí a kde bolo, tam nemá byť, čiže všetky nevykreslené súčiastky boli asi funkčné. Podrobnejšie historické reálie, vrátane vyššie citovaných, sa nachádzajú v prílohe v podobe krátkeho chronologického prehľadu udalostí a úryvkov zo slovenského prekladu Ottovho slovníka náučného.

Hľadači vážnejšieho nemôžu nepostrehnúť, že Jurík svojej alternatíve dejín nadmerne nenadržiava... svet bez dvoch svetových vojen je dejiskom genocíd domorodého obyvateľstva v stále koloniálnej Afrike a javiskom pandémie, ktorá takmer vyľudní Čínu a juhovýchod Ázie. Navyše, v monarchii O dôležitých veciach rozhoduje panovník s kabinetom a vládou, ktorú zostavuje v podstate sám. Bežní ľudia venujú energiu diskusiám na vedecké a umelecké témy, ktorých sa v preplnených halách s obľubou zúčastňuje masová verejnosť. Pretože Jurikom vymyslený svet nie je prechádzkou ružovým sadom, v texte sa zjavuje reálny príznak postavy Bretschneidera – agenta, ktorý v Haškovom románe privedie do väzenia Švejka i Palivca. Zlo vracia sa všadeprítomné a natoľko mocné špikuje človeka narázkami na seba samého, že možno keby ocitol sa v raji ani si to nevšimne...

Popri síce pozvoľna plynúcej, no nie veľmi predvídateľnej zápletke sa autor neostýcha premýšľať o podstate a špecifike slovenskej povahy ako aj o jej ikonách a idolochoch. Zacitujme si z odpovede provokujúcej talentovanej žiačky počas hodiny dejepisu:

Národní buditelé jako štúrovci reálně žiadnými národními buditelmi neboli. Boli skôr národními tabletkami na spanie... mali prebúdzat cnosti, namísto toho prebúdzali zakomplexovanost a pocity krivdy. Štúrovcom vdáčíme za imidž prispátých jednoduchých pastierov oviec. Reálně vtedy Slováci z drvívej váčšiny pozostávali z usilovných poľnohospodárov a obratných meštianských kupcov. Ale to sa týmto kvázibuditelom nehodilo do ich sebaľútostného ublíženého obrazu prostoduchého národa, který vie nanajvýš skákať cez vatru. Celému tomu homosexuálnemu spolku okolo Štúra vdáčíme za plejádu nezmyselných mýtov, deformovanou minulost a identifikovanie sa s rolou večnej obete... takzvaní buditelé boli obyčejní demagó-

govia, ktorým v skutočnosti nešlo o národ, ale o výrazný podiel na moci, ktorý v etablovanom hierarchickom usporiadaní mocenského systému vytvoril čerstvo vzniknutý nacionalizmus. Buditelia neboli nikým iným, len rýchlymi obchodníkmi na novom trhu, kde zavetrlili príležitosť. Ak by to s nami mysleli dobre, dali by nám cnosti ako vieru v seba, odhodlanie, optimizmus, zmysel pre spravodlivosť, schopnosť odpúšťať. Namiesto toho sme po nich zdedili zatrpknutosť a identitu pasívnej obete, pre ktorú je utrpenie výsadou. A, samozrejme, konšpiratívnu podobizeň večného nepriateľa, ktorý môže za všetko zlo. Či je to Maďar, Habsburg, Čech... /s. 286-287/

Pritom v románe nemenne ponad polyfóniu alternatív názorov a ich svetov klenie sa oblúk echa básne Otcova roľa... patriotizmus bez pátosu, stvorený Ivanom Kraskom, chemickým inžinierom, ktorý vyštudoval v Prahe, na Slovensku začiatkom dvadsiateho storočia nemohol nájsť uplatnenie. Čo sa s ním deje v Jettingovom svete, Jurík nespomína. Mimochodom, jednou z posledných ambicióznejších, nepríležitostných Kraskových básní, je básnická skladba venovaná hrôzom prvej svetovej vojny. Krasko apokalypsu, napriek vzniku samostatného štátu, považoval istým spôsobom za koniec – prinajmenšom sebou vypovedateľnej epochy. V demokratickej ČSR zastával funkciu, mal sa dobre, zomrel za čias socialistickej ČSR osemdesiatdvaročný v kúpeľnom mieste Piešťany, kde má aj pamätnú izbu. Básnicku po roku 1918 takmer úplne zmĺkol.

My však pokračujeme v slovách. Nie každý má silu a chuť dôstojne ocľiviť. Jednu z vedecky najvýznamnejších teórií Juríkovej alternatívy vytvoril vedec Palesch. Áno, správne, dnešný poloblázon Páleš s humbugom okolo áur anjelov. Ibaže čo keby niečo bolo, osvedčeným spôsobom podľa Ondreja Neffa, povedané inak... Jurík pracuje so základným princípom fantastiky naozaj bravúrne. Pociť záračného zasahuje čitateľa najnečakanejším spôsobom aj na veľmi intímnych miestach, udržiava nielen v napätí sledovania deja, ale zároveň i podnecuje pozornosť. Pôvodné východisko žánra alternatívnej histórie autora neuspokojuje. Okľukou cez teóriu relativity a možnosť prek-

ročenia rýchlosti svetla bez priameho vyslovenia spochybňuje týmito poznatkami možnosť lineárneho vnímania bodu zvratu a zmien, ktoré sa od neho v klasickom type alternatívnych histórií odvíjajú priamočiaro naivne a hlúpo – asi tak ako ako keby sa fyzik na začiatku 21. storočia usiloval ľpieť na absolútnej, univerzálnej platnosti zákonov Newtonovej mechaniky. Technooptimizmus takmer utopickej vízie prózy sa láme v postave Jettinga rozčesnutého medzi seba a ja v „našej realite“ vystupujúce v pozícii učiteľika na strednej škole, ktorý však na rozdiel od Jettinga získal ženu snov, takže femme fatale stala sa manželkou... Napokon dostáva sa k slovu koncepcia nekonečného množstva svetov poprepájaných svojráznym variantom deus/angelus ex machina. Ocítame sa teda na hranici svetov vážneho a smiešneho, vysokého a nízkeho, moderného a tradičného. V románe zjaví sa a rozpadne už spomínaná špiónážna zápletká s agentom a femme fatale ako vystríhnutou z klasických detektívok, kam sa dostala z diel moderny. Absolvujeme niekoľko akčných prestreliiek najmodernejších výstrelkov techniky bez dejového vyústenia. Tiež pokus o zvrat kormidla dejín inam, zneužitie a vydieranie hlavného váhového nehrdinu Karla Jettinga. Možno budete mať pokušenie cítiť sa naivne. OK. Je však veľmi dôležité či a kedy sa prestaneme alebo začneme sa smiať. Prípadne „veriť.“ Rozhodnutie zostáva na nás, čitateľoch.

Knižka má v kontexte slovenskej fantastiky nebývalý potenciál – môže a mala by osloviť aj čitateľov tzv. vážnej literatúry. Jurík síce nevytvoril veľdielo budúcej klasiky, rozhodne však prináša text podnetný, ponúkajúci množstvo podnetov a otázok.

V románe sa Juríkovi podarilo prepojiť humor s napätím a prostredníctvom pseudošpiónážnej zápletky aj (transformovaný) žáner alternatívnej histórie so space operou na úrovni porovnateľnej so zaujímavou, kvalitnou svetovou fantastikou. Medziiným českou, vrátane alternatívnej histórie.

Miloš Ferko

Martin Jurík: Projekt Zenta, Bratislava, Marenčin PT 2014

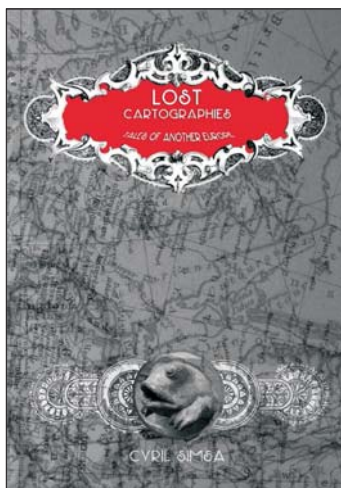
Cyril Simsa: Lost cartographies – Tales of Another Europe

Anotace E. H.

Povídky z poněkud alternativní středoevropské krajiny, kde se tajemno, magično a mýtické postavy přestaly skrývat pod povrchem a začaly se projevovat po svém. Jemná, sugestivní vyprávění, ve kterých ožívají dávná božstva a legendy, okoreněná ironií a potutelným humorem. Setkáte se s Královnou Šumavy nebo se stanete svědky toho, jak novopohanský obřad probudí blánské rytíře a co z toho vzejde...

Ze čtenářské recenze na Amazonu – David Spanwick:

Fascinující sbírka ezoterických, exotických a tajemných příběhů... Simsa čerpá z

místního českého folkloru, ale také z tajemného světa nadpřirozena; ze světa paralelního k našemu, navštěvovaného tak rozdílnými autory jako Isak Dinesen, Ursula K. Le Guin, Huysmans a Abraham Stoker. Čeká vás vůně dekadence, záblesky zlatavé záře odražené lakem paravánu, stopy kroků, které vás možná přimějí ohlédnout se a vychutnat si nádherně poetické používání jazyka; Simsa pečlivě volí každý výraz v zájmu významu, uvěřitelnosti a krásy celku.

Sci-fi encyklopedie, John Clute, z hesla Cyril Simsa

Většina jeho prací má prvky fantazie a hororu zasazené do alternativních světů, naznačených nebo explicitních. To je případ

Odměny a tresty zvědavcům

V relativně krátké době bylo konečně završeno souborné vydání strašidelného díla M. R. Jamese v češtině. Je to velký krok pro jeho příznivce, ale velmi malý v dluhu, který vůči klasické hrůzoplíné literatuře máme. (Edice Pandaemonium nakladatelství Plus jej umazává pečlivě, ale pohříchu pomalu a s podivnými výstřelky.)

Ani Výstrahám zvědavcům se totiž bohužel nevyhnuly ilustrace Jakuba Janovského. Diskuze nad jejich kvalitami obecně nepřísluší ani mně, ani tomuto časopisu, nicméně laskavý čtenář nechtě porovná názor nakladatelův a samotného autora, jak by měly vypadat obrázky k jeho textům – najde je v knize na straně 358, v obsáhlém a nadmíru zajímavém doslovu. Dalším proviněním na knize je „nesedící“ přebal, který nakladatelství údajně předělalo, nicméně pro náležité výměny knihkupcům nezaslalo.

Naopak texty samotné své příznivce ani nemohou zklamat. Vedle klasické Výstrahy zvědavcům je zde brilantní Experiment s patrně nejexemplárnějšími autorovými strašidly, působivá Neobyčejná modlitební kniha a další povídky ve stylu, který jsme si u Jamese oblíbili. Atypičtější je „víceméně pohádka“ Pět džbánek, která ovšem obsahuje rovněž působivý hororový motiv, v jehož zdánlivě neodvratitelnosti opět poznáváme vypravěčův um. Krátce řečeno, klady zmíněné v recenzi předchozího dílu lze vztáhnout bez ztráty květiny i na tento svazek, respektive na zde uveřejněné dokončené povídky, s výjimkou několika hříček a črt přeci jen nahlodaných zubem času.

Kniha obsahuje také texty nedokončené a za Jamesova života neuveřejněné, nalezené v různém stadiu zpracovanosti

a/nebo neúplnosti po jeho smrti. Jde o zajímavý náhled do autorské kuchyně dokládající, s jakou pečlivostí MRJ skládal jednotlivé věty i odstavce – tu a tam naleznete dvě verze (části) věty, kterou měl v úmyslu napsat, a tudíž uvidíte, že lehkost pera je občas výsledkem nelehkých úvah.

Již zmíněný doslov Stephena Jonese obsahuje nejen Jamesův životopis a detaily o sbírkách vydaných za jeho života, ale také nemalý výčet zpracování jeho textů filmem, rozhlasem i televizí (samotného Jamese si na obrazovce zahrál i Christopher Lee) a – což je obzvláště příjemné – ukázky dobových plakátů. Nechybí ani komentáře a vysvětlivky Ondřeje Müllera, které se staly nadmíru sympatickým pravidlem této edice.

Dvousvazkové vydání Strašidelných spisů není tak detailní, jak by si fanoušci asi přáli, ale patrně nejobsáhlejší, jaké současný trh unese. Zůstává otázkou, zda by prodejem nepomohlo, kdyby při ilustrování obálky umění ustoupilo stylu, ale to nic nemění na faktu, že Jamesovo dílo i dnes obtočí jako plnohodnotné

texty a ne jen zajímavá relikvie.

(Pokud potřebujete hodnocení, pak sto procent, či pět hvězdiček z pěti, nebo cokoliv co vedle názoru na samotnou knihu vyzdvihuje i skutečnost, že máme konečně Jamese v češtině komplet.)

Filip Gotfrid

Montague Rhodes James: Strašidelné spisy II – Výstrahy zvědavcům. Přeložili Vladimíra Beranová a Zdeněk Beran. Ilustroval Jakub Janovský. Vydal Plus, Praha 2014. 424 stran, 399 Kč

Kartografie neznáma

povídek sbírky *Lost Cartographies: Tales of Another Europe* (2014). V nejdelší z nich, „Imbibing History“ (Vstřebávání historie), potkává možná nepravděpodobně nezávislá mladá geoložka v Maďarsku roku 1897 prastarého upíra, zřejmě s geneticky naprogramovanou nesmrtelností; hovoří spolu jako rovný s rovným a mladá žena setkání přejije. Povídka „On the Feast of Stephen“ (Na svatého Štěpána) vypráví o vzkříšení barbarského knížete Václava, jehož poslání, záchrana planety před klimatickou změnou, se skutečným zdecimováním lidstva. Simsovy povídky, někdy drsné a nevytříbené, mají výrazné po-
inty.

Naomi Foyle, autorka *Seoul Survivors* a *Astra*:

„Fanoušci Brama Stokera a moderních Valkýr ocení postavu vzdělaného mudrce Hieronyma Zibrtu a jeho karpatské setkání s viktoriánskou geoložkou Rosamund Harper. V eklektic-

ké sbírce gotických, sci-fi a military vyprávění je ale uspokojivě zastoupena i Praha. Simsa jako by se hlásil ke svému téměř jmenovci ze známé Kafkovy povídky, také on proniká za závěsy etablovaného britského literárního povědomí a vyvolává duchy méně známého evropského tajemna. Na okrajích těchto téměř podprahových příběhů, kde vstupují lákající duchové vod, truchliví sirotci a komunističtí důstojníci hnaní nepředvídatelnými loajalitami, jako bychom zahlédli vlivy Anny Kavan, Noémi Szécsi a Vasyly Shkliara. Magická próza odhaluje v šerosvitu historii evropského kontinentu, jako by hladinu zakaleného rybníka čeřil dech starých bohů a bohyní – pohanských mocností, o nichž Simsa naznačuje, že mohou kdykoli vyvřít na povrch a pomstít se za hříchy, který jsme na nich spáchali tím, že jsme na ně zapomněli.“

EH

Pozn. red.: Máte-li o knihu zájem, napište do redakce IK.

Česká fantasy, žánr na půl cesty

Jako člověku doposud nepoliběného žánrem české fantasy se mi do rukou dostala nedávno vydaná antologie **Klenoty české fantasy** Ondřeje Jireše, která skutečně slibuje „to nejlepší.“ S radostí, že poznám něco nového, neokoukaného a aspoň odlišnějšího od hlavního proudu angloamerické fantasy, jsem se pozorně pustila do této obsahově hutné knihy. A poznala jsem stav české (historické) fantasy, tedy alespoň přibližný, protože ten antologie podávají.

Historie (mýtus) jako základ

Fantasy jako taková je mezinárodní žánr, ale přeci jenom jsou na ni uplatňována národní dělení, zejména z jazykového hlediska. Vyvěrá z mýtů a epických vyprávění anglosaské, severské a antické literatury, která je považována za kolébkou celé západoevropské literatury. Takzvané k světu ji přivedl zejména Tolkien, a to právě oním bádáním v mytickém vyprávění a stvořil moderní fantasy. Je tedy hluboce zakořeněná. Její půdou je katolické a filologické prostředí. Chabé kořeny české fantasy však vyvěrají právě z moderní britské (i americké) fantasy. Ze samizdatových nebo nezávadných knih sem v období komunismu pronikaly první kousky angloamerické fantasy a nadšenci začínali psát své první pokusy. Její půdou jsou zejména nadšenci. Je tedy především epigonkou, která se ale postupně vymaňuje z napodobování. Hledá si vlastní cestu a pomalu a jistě začíná zapouštět vlastní kořeny.

Neurčitost českého žánru

Česká fantasy se ztrácí ve své neurčitosti. Je velice různorodá motivicky i stylově. Zatímco například britskou fantasy lze zjednodušeně charakterizovat jako lehkou, magickou a tajemnou, čerpající z keltské a severské mytologie, americkou jako hrdinskou a dobrodružnou, u české to takhle zjednodušit nelze. Co je tedy česká fantasy?

Především se v ní, a to i ve výběru z toho, co vyšlo v prvním desetiletí nového milénia (kromě uzavírající povídky Ondřeje Neffa, které zde stojí spíše jako „proto fantasy“), objevují podivně zkomolená jména (mají zřejmě připomínat keltská, což se ale míjí účinkem). Sama postava zde musí upozorňovat na jejich výslovnost. Orkové a elfové jako postavy nesmírně krásy. Jedná se sice o pokračování žánru meče a magie (sword and sorcery). Zde ale právě postrádající cokoli českého, originálního nebo aspoň toho, co by znalo mytické základy těchto postav. Vliv Tolkiena je nepopíratelný, ale i on sám by hodně vyčítal. Zejména neucelenost mytického světa, tak nějak splácaného na koleně bez většího smyslu, což vyčítal už svému příteli C. S. Lewisovi. Nedořazená mýtotvorba zdá se být právě také jedním z problémů české fantasy. Světy postrádají své vysvětlení v mýtu, v onom bez-

časí. A pokud už autoři využívají slovanskou mytologii, čerpají z ní pouze motivy a postavy, které zasazují víceméně do reálného prostředí. Zacházejí s nimi jako s a priori fantastickými postavami, které se objeví a zase zmizí z prostoru i času. Následkem čehož, bohužel, postrádají smyslu ne ani tak v samotném příběhu, jako spíše v časoprostoru povídky.

Dále se nebojí využívat sexuální motivy, což ve fantasy jakožto globálním žánru není neobvyklé. Autoři je však nepoužívají tam, kde dokreslují atmosféru a mají v příběhu své místo. U české fantasy se tak děje zcela výjimečně. V tomto případě spíše akcentují svobodu a fantazii tohoto literárního žánru. Nicméně nejsou podstatou fantasy.

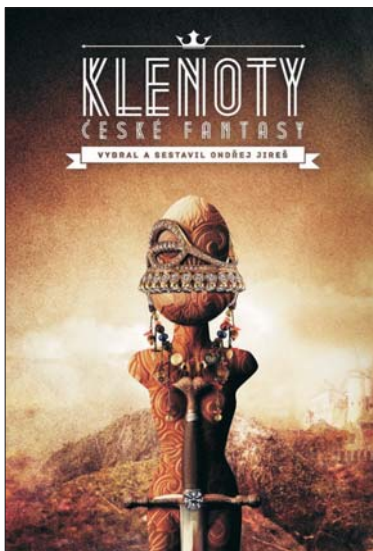
Vytříbenost stylu a umění vyprávění patří k charakteristice dobrých britských fantasy knih a knih jakéhokoli žánru všeobecně. Je těžké v této oblasti paušalizovat, protože styl může být čistě subjektivní záležitostí, v české fantasy se však stylistických nedostatků objevuje celkem hodně. Ten bývá u některých autorů kostrbatý, přímo čtení nepřijemný. Zejména vypravěčský styl Vladimíra Šlechty není příliš příjemný. Jedná se sice o ich formu a vypravěčem je hlavní postava příběhu, ale jakkoli má řeč charakterizovat neuralost postav, nemá se tak dít na úkor nečitelnosti. Ne všichni autoři však nemají poutavé vypravěče. Jsou tu i tací, jejichž styl se dobře čte, a není-li přímo vytříbený, tak na cestě k ní.

Možné cesty k iniciaci

Cesta k svébytnosti české fantasy a k jejímu zakořenění leží právě v návratu ke kořenům fantasy samotné, a to ke kořenům slovanské mytologie, i když i té české mnoho pramenů nenajdeme. Česká literatura totiž bohužel nedisponuje pravým eposem, lze víceméně čerpat z pověstí a pohádek. Tedy pokud toto není zcela možné, pak by česká fantasy měla sáhnout třeba právě k ostatním mytologiím a eposům. Pokud by však měla dojít k cíli této cesty, nesmí zapomínat na mýtotvorbu, i když to Lewisovi s Narnií prošlo. Touto cestou se vydali Jaroslav Mostecký, a Veronika Válková (Adam Andres) s rusalkami v Maluše, a právě jejich povídky jsou jedny z těch zdařilejších.

Není to však jediná stezka. Další schůdnou cestou jsou zajímavé nápady, které, když už nelze jinak, pouze čerpají ze zdrojů západní fantastiky. A neberou si přímo jednotlivé motivy. Inspirace zahraniční fantasy není špatná, pokud je to pouze inspirace. Jeden z takových nápadů, i když vzpírající se jakékoli logice světa (zase ta nepodařená mýtotvorba), v němž je zasazen, je strom jako vesmírná raketa v povídce Miroslava Žambocha.

Jedna z těch mnoha cest k sebenalezení je také v hledání inspirace v české minulosti a čerpání témat z její minulosti a pros-

Letcova zpráva o zániku lidstva

Hned zkraje přiznávám, že jsem se v případě *Psích hvězd* obával dalšího instantního bestselleru pro masy, ovšem tenhle román si naštěstí vůbec na nic nehraje a jeho největší výhodou je, že to nemá ani trochu zapotřebí. Debutující Peter Heller je srdcem dobrodruh a zkušený světoběžník, který o svých zážitcích a cestách napsal čtyři knihy a řadu článků nejen pro *National Geographic*, což je na jeho psaní znát v tomto nejlepším slova smyslu. Nejenže je po řemeslné stránce hotovým autorem, ale především může čerpat z vlastních zkušeností, a to je pro každého spisovatele doslova k nezaplacení. *Psí hvězdy* jsou tak pro mě snad nejpříjemnějším překvapením letošní sezóny a knihu mohu doporučit opravdu všem bez rozdílu.

Příběh se odehrává v postapokalyptické blízké budoucnosti, ovšem místo nějaké dramatické zničující změny v podobě jaderné války či celosvětové přírodní katastrofy se dočkáme pouze vyhlazené krajiny do náruče přírody se rychle vracejících zbytků lidské civilizace poté, co devětatadesát procent lidstva podleгло novému, bleskově se šířícímu viru chřipky. Ti tzv. šťastní přeživší, pokud pomalu neumírají na zřejmě reziduální krevní onemocnění, bojují mezi sebou o zbytky, ať už ostatní zabijí se chutí nebo ne. To je i případ Higa, jenž po smrti manželky přichází z města a útočiště nalezne na opuštěném letišti s vlastním zdrojem energie a slušnou zásobou leteckého benzínu. Pro přežití je vybaven dobře, nejen že umí létat na malých strojích a má tak přehled o blížících se skupinkách nebezpečných rabiátů, ale umí i lovit a rybařit, jen s tou obranou v boji je to horší. Naštěstí si našel parťáka, který zrovna tohle umí ze všeho nejlip, a i když má Hig občas pochybnosti, zda mu jeho kámoš z dlouhé chvíle taky nezakroutkí krkem, ve slušné symbióze to oba docela dobře zvládají...

A to je v podstatě skoro vše, i když se příběh samozřejmě netýká pouze těchto osob a jednoho opuštěného letiště. Jde o civilní, na efekt nijak nesázející vyprávění v první osobě, které

vás do sebe citlivě a nepozorovaně vtáhne a dokazuje, že když se to umí, tak ich-forma umí být zatraceně mocným nástrojem. Nejsou tu žádní upíři, zombíci ani motorizované bandy na čtyřkolkách a děj střídá akční scény s poklidnými úseky plnými zamýšlení i vzpomínek. Ze známějších děl román snese přirovnání k McCarthyho *Cestě*, ačkoli není zcela tak dusivě depresivní, či k oblíbenému *Malevilu*, i když postrádá onu typicky francouzskou žoviálnost. Přitom ale nijak neaspíruje na tzv. velkou literaturu. Heller v tomhle ohledu kráčí vlastní cestou a neváhá se ústy svého hrdiny doznat k lásce k přírodě v pomalých scénách z rybolovu či lovu divoké zvěře, jež starším čtenářům připomenou knihy Jacka Londona. Jistě, mohl bych se pustit i do kritiky, Hellerův styl umí být na můj vkus občas zbytečně úsečný, a ať už za to může autor, překlad či redakce, občas mě text zatahal za oči, ovšem to jsou opravdu jenom drobnosti, které čtivému příběhu, od něhož je těžké se odtrhnout, lehce odpustíte. Nemluvě o tom, že malá a sympaticky vyhlížející kniha s krásnou obálkou dělá nakladatelství Plus čest a čtenáři radost.

Román se sice dočkal nadšené odezvy, ovšem v žánrových kruzích o něm zase tolik slyšet nebylo. Odpověď je nasnadě. Fantastické prvky tu až na motiv světa takřka zbaveného lidské přítomnosti nenajdete a kniha tak do vědecko-fantastické literatury pranic nového nepřináší. Výsledkem bylo vlažné přijetí ze strany žánrových odborníků i skálních fanoušků, za zmínku stojí snad jen neproměnná nominace na Cenu Arthura C. Clarka. Ovšem díky Hellerovu poutavému vyprávění si příběh své čtenáře bezpečně našel a věřím, že tomu tak bude i u nás. Ani vy neváhejte, *Psí hvězdy* vám budou příjemnou čtenářskou odměnou.

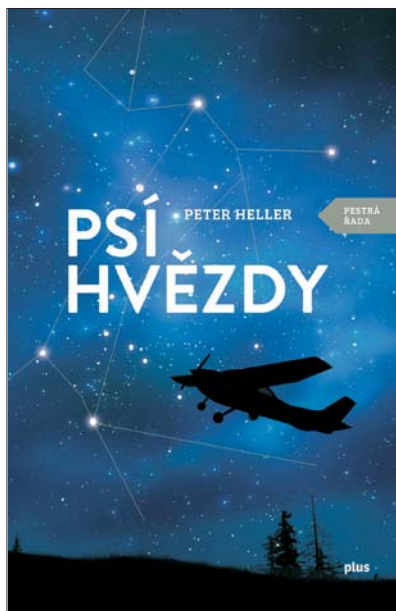
Martin Šust

Peter Heller: Psí hvězdy, Albatros Plus, 2014, překlad Petr Eliáš, obálka Vasil Artamonov, 320 stran, 349 Kč

tředí. Jak to například využil Jaroslav Mostecký v povídce Jed bratra mého z doby Václava II. a Jiří Pavlovský v Eskortě zasažené do doby komunismu. Dalším směrem, kterým by se mohla, ne-li snad měla česká fantasy ubírat, je právě vytříbení stylu psaní, které občas pokulhává i za samotným příběhem, což je nakonec vlastně i škoda.

Česká fantasy, tak jak ji představuje antologie Klenoty české fantasy, má co dohánět, je však na stezce ke své iniciaci, k poznání svého pravého já a vymanění se z dojmů a pseudo-pojmů, které o fantastice v českém prostředí panují.

Michaela Ševčíková

Thomas Hardy v éře počítačových her

Britská spisovatelka **Kate Atkinsonová** (nar. 1951) není českým čtenářům zatím příliš důvěrně známa, ačkoli zde v překladu vyšly již dvě její knihy. Obě, prvotina *V zákulisí muzea* z roku 1995 a mírně netradiční detektivka *Neuzavřené případy* (v roce 2004 zahájila úspěšnou řadu zatím čtyř kriminálních románů se soukromým detektivem Jacksonem Brodiem), přitom patří k tomu nejlepšímu, co bylo ze současné britské tvorby do češtiny přeloženo. Jen si ani jednoho z románů příliš nevšimli čtenáři, jistě i proto, že Atkinsonové psaní není na rozdíl od mnoha jejích britských kolegů ničím prvoplánově atraktivní. Témata bývají civilní, obvykle komorní rodinná dramata, její styl poměrně konvenční, byť často kořeněný nenápadnými hříčkami a formálními experimenty.

Nakladatelství Argo, které oba její romány vydalo ve své erbovní edici AAA, nyní přichází s autorčiným nejnovějším a zřejmě i nejoceňovanějším románem *Život za životem*, který kromě několika literárních cen (tou nejvýznamnější je Costa Book Award za rok 2013) sbíral pochvalné kritiky v Británii i USA a také se velmi dobře prodával. Patrně i proto, že reklamní kampaň na knihu se mohla zaměřit na ženy, které v očích nakladatelů (ve světě i u nás; a možná i oprávněně) tvoří hlavní a zásadní publikum beletrie. *Život za životem* je kniha, která sice od počátku nápadně narušuje čtenářská očekávání a zvyklosti, ale zároveň vypráví docela přístupně a velmi poutavě. Její hlavní hrdinkou je žena, která lépe či hůře překonává fatální životní překážky, jež jí do cesty obvykle stavějí muži, ať samolibý starší bratr, nespolehliví milenci či násilnický manžel nebo masový vrah Adolf Hitler a jeho bombardéry nad Londýnem.

Princip románu je postaven na různých variantách několika životních etap Ursuly Toddové, dívky ze spořádané středostavovské rodiny (očima plebejského českého čtenáře je to spíš rodina velmi bohatá), která se narodí na idylickém venkovském sídle jedné zasněžené noci roku 1910. Respektive až napodruhé, první varianta porodu skončí zadušením novorozence pupeční šňůrou, teprve v dalších nových začátcích Toddovic rodina a okolí dokáže zadušení různými cestami zabránit. Aby čtenáři princip pochopili brzy, nechá Atkinsonová svou hrdinku záhy několikrát zemřít znovu – jednou, když ji překvapí při koupání přílivová vlna, podruhé, když se natahuje pro panenku, kterou jí zlomyslný bratr vyhodil z okna pokoje v patře na kluzkou střechu. Největší zádrhel jako by si autorka nastavila při čtvrté nástraze: Ursula a další členové rodiny se nakazí španělskou chřipkou, která po první světové válce řádí v Londýně, odkud si virus přiveze jejich mladá irská služebná. V tu chvíli už autorka do hry zapojuje jakési nejasné tušení hlavní hrdinky, které ji nutí k pokusům nějak služebně v cestě do Londýna zabránit; podaří se jí to až napočtvrté. Na tomto místě už Atkinsonové literární hra začíná trochu unavovat a připomínat počítačovou hru (typ adventure), kde hráč v roli hlavní postavy také musí vymyslet a včas provést několik úkonů, aby postava přežila do další úrovně. Pak naštěstí Atkinsonová zvolní a další úmrtí pro svou hrdinku již dávákuje střídmeji.

A o to víc se zaměřuje na klasické vyprávění, což jí jde

skvěle: píše kultivovaně a čtivě, s citem pro detail a povahopis mnoha vedlejších postav. Příčemž výborně zvládá i změny charakteru své hrdinky, které začínají drobnostmi. Když se tedy v šestnácti letech podvolí náhle vynucenému polibku bratrova neurvalého kamaráda, submisivnost, odevzdanost a nešťastný osud na to navazující se s ní pak táhnou dlouhá léta až k násilné smrti. Když se naopak polibku ubrání anebo se s ním vyrovná se ctí, vyrůstá z ní žena mnohem samostatnější a aktivnější, byť v žádném ze svých životů to „nedotáhne“ ke spokojenému manželství a rodině, v jaké vyrůstala. Ale čtenářky z ní mohou být nadšené, protože vede sebevědomý a naplněný život, neuvázaný k mužům. Takto to zní jako feministické klišé, zvláště když sled paralelních životů jde od nejpasivnějšího a nejpotupnějšího k tomu neoptimističtějšímu či přímo heroickému. Atkinsonová však vše dokáže podat natolik poutavě a bezprostředně, že si jistou tezevitost uvědomíme až dávno po dočtení knihy. Přispívá k tomu i to, že autorka jednotlivé varianty osudu hlavní hrdinky občas propojuje odkazy na variantu (či varianty) předcházející, vsouvá do nich identické scény viděné jiným pohledem a s postavami, které mají trochu jiné charaktery. Nejnápadnější změny si čtenář všimne u Ursuliny matky, která ji ve variantě „znásilněna v šestnácti“ v podstatě zatratí a čím dál zřetelněji se mění v upjatou herdekbabu, zatímco ve variantách „ubránila se“ zůstává sice poněkud odtaziťou, ale stále příslušně starostlivou matkou.

Atkinsonová je natolik zručná (a přitom neokázalá) stylistka, že její text by obstál i v případě, že by zůstala jen jediná varianta Ursulina života. Paralelní životy hlavní hrdinky však nabízejí současnější, mohli bychom říci „digitální“ verzi románu britských klasiků 19. století; takového **Thomase Hardyho** nebo **George Eliotové**. V elektronické podobě by se román mohl větvit do několika kaskádovitých linií, případně by čtenář mohl v uzlových bodech volit z nabízených variant, jako to děti mohou dělat v takzvaných (už poněkud překonaných) gamebooks. Jistě že už by to nebylo ono, náhle by vše bylo příliš přehledné a Atkinsonová samozřejmě skládá jednotlivé kapitoly záměrně tak, aby v následujících byly obsaženy obrazy z předchozích, jen nasvícené z jiného úhlu.

Přesto zůstává otázka, zda tato metoda má ještě nějaké jiné opodstatnění, než román ozvláštnit. Asi ano: můžeme díky ní sledovat různé typy ženského osudu v první polovině dvacátého století při vědomí, že o rozdílnosti těchto životů či životních možností často rozhodují maličkosti. Možná by to celé mohlo být nějak sofistikovaněji propojené než jen opakujícími se názvy kapitol, možná by to mohlo mít rafinovanější, pointovanou kompozici (románu trochu chybí vyústění). Po dočtení může čtenáře kniha trochu zklamat, protože očekávání, která předtím autorka navadila, byla příliš velká. Ale i tak to bude v letošní desítky Velkého knižního čtvrtku jeden z nejzajímavějších a nejcennějších titulů.

Pavel Mandys

Kate Atkinsonová: *Život za životem*. Přel. Daniela Theinová, Argo, Praha, 2014, 410 s.

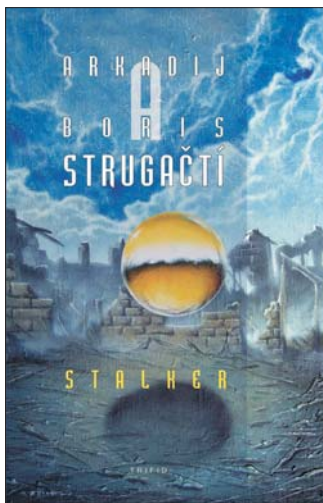
Arkadij a Boris Strugačtí: Stalker

Lidi potom říkali, že když přišli Hosté, zahřmelo tak strašlivě, až oslepli. Hodně místních zařvalo ještě předtím, než OSN nechala uzavřít okolí Harmondu. Tohle mi nemuseli vykládat, viděl jsem Pásmo na vlastní oči. A mluvil jsem s těmi, kteří o něm vědí nejvíc. Samozřejmě nemyslím vědce nebo jiné knihomoly. Jde mi o stalkery. Ne, netvrdíte mi, že je neznáte – já nejsem policejní provokatér! Co třeba takový Roderick Shoehardt? Že s tím seknul? Nesmysl! Rod je jeden z posledních starých stalkerů, takový jako on nevěší živnost na hřebík. Ba ne, nikdo z nich se nedokáže vzdát svých nočních výprav na zapovězené území. Posedlost Pásmem vyléčí leda smrt, a dokud si pro Roda zubatá nepřijde, nikdy tam nepřestane brousit a hledat věci, které nám zbyly po Hostech. Co? Že tentokrát nejde o peníze? Zlatá koule? Ale vždyť to je přece jenom stalkerská legenda!

Novela *Stalker*, původním názvem *Piknik u cesty*, je bezpochyby nejslavnějším dílem autorského tandemu bratří Strugackých. Za její filmovou adaptaci stojí jiný sovětský klasik Andrej Tarkovskij (*Solaris*), na divadelní prkna ji uvedlo finské divadlo Circus Maximus a nedávno se příběh dočkal remediace i v podobě akční počítačové hry ukrajinské provenience. Čím si tato útlá knížečka vysloužila tolik pozornosti?

Strugačtí uchopili klasické téma setkání s mimozemskou civilizací velmi nápaditě a zrale. Lidstvo prožilo tolikrát vyfabulovaný první kontakt a musí čelit kruté pravdě: těm bytostem jsme nestáli za řeč. Jediné, co po nich zbylo, je smrtící Pásmo plné nevysvětlitelných fyzikálních jevů a artefaktů ignorujících přírodní zákony. A právě prostředí střežené zóny, do níž s na-

sazením života pronikají dobrodružní stalkeri, tvoří páteř knihy. Nervy drásající atmosféra Pásmu, kde krok vedle může znamenat konec, zmrazení nebo také vůbec nic, je pro čtenáře stejně atraktivní jako pro stalkery. A Strugačtí ve svém spisovatelském umu nekončí u poutavých kulís a netradičně uchopené zápletky.

Kvalitní sci-fi nestárne, zůstává aktuální a její hlas z minulosti vyprávějící o budoucnosti neztrácí na síle. A to se o *Stalkerovi* dá bez nadsázky prohlásit. Na solidní kostře vystavělo autorské duo filosofickou nadstavbu, jež oslovuje další a další generace. Osud Rodericka Shoehardta, pro nějž se Pásmo stává závislostí i poslední nadějí v jednom, dokáže rozeznit strunu uvnitř lidské duše, neboť Rod má v sobě cosi, co si nese každý z nás. *Stalker* obsahuje dost zajímavých nápadů na poctivý román barokních rozměrů, přesto mu stručnost a sevřenost novely neškodí. Na mnoha místech vzniká jakési „kouzlo nevyřčeného“ – autoři čas od času se sebejistě vědoucím úsměvem nadhodí nějaký postřeh či střípek informací o Pásmu a zbytek už nechávají na publiku. Jen se trap-

te, bádejte a namáhejte se, šlo jim při psaní hlavou. A čtenáři na tuhle hru přistupují s požitkem již téměř čtyřicet let.

Nedá mi to, abych nesrovnal knihu s filmem *Stalker*, jehož scénář vzešel taktéž z pera bratrů Strugackých. Filmová adaptace zachycuje jen část děje novely, podle legend z natáčení proto, že první polovina nabráného materiálu byla zničena nehodou při zpracování. Všechny motivy jsou proto v Tarkovského verzi katalyzované. Oč méně postavy o Pásmu mluví, o to více a hlouběji se do něj noří. Vizualně atraktivní záběry z hlídačského území, doplněné přesvědčivým portrétem hlavního hrdiny, dávají filmu naléhavost a možná až mystickou sílu. Na druhou stranu je filmový *Stalker* divácky náročnější a místy stravitelný až na druhý pokus. Nicméně vřele doporučit mohu oboje, nakonec se to dá stihnout i za jeden večer.

Podtrženo a sečteno, novela *Stalker* bez zaváhání snese srovnání s nejlepší klasikou amerického golden age. Nadčasový příběh s hlubšími myšlenkami i v podtextu je napsán poutavým stylem a přístupným jazykem, což čtenáři umožňuje si jej vychutnat ve všech jeho rovinách. Strugackým se v komorním prostoru podařilo ukázat fascinující Pásmo, jež ve stalkerech probouzí zničující závislost a výměnou jim nabízí jen prchavou naději na vykoupení. Kniha *Stalker* je platónskou ideální formou všech vyprávění o hledání záhadných artefaktů v oblastech smrtících pro člověka. A zároveň představuje neutuchající zdroj inspirace pro další generace spisovatelů.

Jan Žlebek

Stalker (Piknik na obočině), Strugackij, Arkadij – Strugackij, Boris, Triton, 2010, překlad Marie Uhlířová, obálka Martin Zhouf, 192 str., 238 Kč

Ondřej S. Nečas: Síť přízraků

Sedmý díl populární literární série: Před pěti sty lety uzavřela

čarodějnice svoji duši do svítků s kouzly a hned nato byla upálena. Nyní se vrací a chce svá kouzla zpět. Jejich současní vlastníci se jich však nechtějí jen tak vzdát. Nejen že si na nich bohatý podnikatel, drogový dealer a vysloužilý kněz založili pohodlné živnosti, rovněž je známo, že má-li kouzlo změnit svého pána, ten starý musí zemřít!

Obálka Lubomír Kupčík, 184 str., 169 Kč

Když roboti čarují a vlaky žerou lidi

Některé knihy by měly mít na obálce varování jako krabička cigaret. Na přední stranu *Neočlověka* Zdeňka Páva by Minister-

dodržovaných zákazů, zoufalého nepochopení či pokřivené společnosti. Jenže to, co Páv možná napsal inspirovan šílenou

„Četba této knihy způsobuje narušení vnímání reality.“ A to jsem ji nezkoušel kouřit. Zatím. Bez legrace ovšem platí, že soubor devatenácti kratších povídek, které působí jako *Les bratří Strugackých* přepracovaný Philipem K. Dickem na psacím stroji v undergroundovém bytě kdesi v socialistickém Československu, není pro každého. Takže si rozmyslete, jestli si vezmete modrou, nebo červenou pilulku, protože tahle králíčí nora vede sakra hluboko pod běžné vrstvy skutečnosti.

Editorské práci Zdeňka Rampase vděčí sbírka za to, že ji pro přílišnou podivnost čtenář neodloží hned v úvodu – na začátku vás totiž čekají chytře vypointované kousky, jejichž rozuzlení dokáže zamrazit, pobavit či alespoň překvapit. A jakmile vás autor přesvědčí, že psát umí, může nasadit tvrdší kalibr na cestě do země úletů. Zatímco *Život je, i když si zuje boty* v sobě mísí alegorii, kritiku, český humor i kousek předrevolučního absurdistánu, triptych povídek věnujících se hledání titulního neočlověka už čtenáře zavádí na divokou cestu surrealistickou divočinou. Kdyby někdo chtěl příběh Zdeňka Páva natočit, musel by povolát z hrobu Salvadora Dalího a přemluvit ho k tvorbě animovaných filmů. Přesvědčování by ani nemuselo být těžké. Zbývá povídky nabízejí ve vyrovnané kvalitě míchání fantasy a sci-fi prvků a mnohonásobné pohlazení neskutečna.

Samotný autor již bohužel není mezi živými, přesto však vrhá na texty v doslovu svého přítele Zdeňka Rampase alespoň trochu interpretačního světla. Ovšem po svém – když říká, že „se o odpovědnost a námahu z tvorby dělí rovným dílem se čtenářem“. Příběhy pocházející většinou z období před sametovou revolucí nabízejí v mnoha případech obrazy nesmyslných a ne-

nou řekou imaginace Zdeňka Páva. Vezměte si záchrannou vestu a vyrazte do proudu.

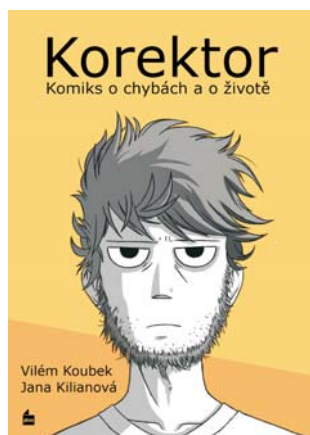
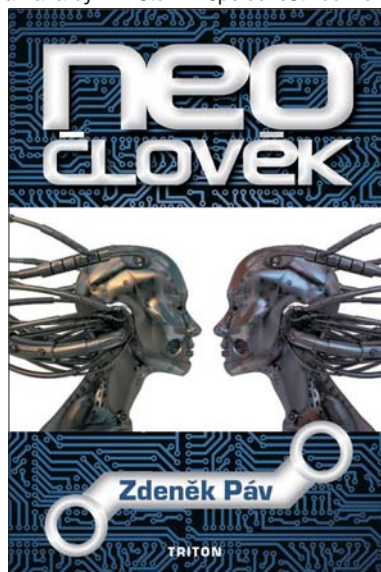
Neočlověk představuje jedinečný zážitek. Ať už v dobrém, či zlém. Podobných sbírek nemůžete přečíst za rok dvacet... Teď jistě můžete, avšak je to asi tak bezpečné jako podrbat Velkého Cthulhu pod bradou. Pokud dokážete ocenit tápání a nalézáte potěchu v prolézání zaprášených literárních půd, potěší vás kniha blízkým setkáním s absurdem. Jestliže však trpíte, když autor nevystřelí ze všech pušek zavěšených na stěnách a nevysvětlí každý náznak či symbol, pak nezapomeňte na varování na obálce.

Na to, které tam není.

hodnocení: ****

Jan Žlebek / XB-1

Zdeňek Páv: *Neočlověk*. Obálka: Renata Brtnická. Praha, Triton 2014. 280 s. 199 Kč

KOREKTOR #27

Scénář: Vilém Koubek

Kresba: Jana „Yuffie“ Kilianová

2014

Richard Podaný: Tloustnoucí, blbnoucí strejce?

Richard Podaný je jedním z nejuznávanějších tuzemských překladatelů z angličtiny a francouzštiny. Za svou práci už získal množství různých ocenění. Přeložil kupříkladu téměř kompletní dílo Chucka Palahniuka a několik děl Fredericka Forsytha. Jeho práci dobře znají i fanoušci fantastické literatury, hororu a komiksu. Jak vypadá taková překladatelská práce, co je hlavním hnací motorem překladatele, jaký je rozdíl mezi překladatelem a redaktorem anebo jak se dívá na práci svých kolegů, jsme probírali v následujícím rozhovoru. Na řadu přišel i Tim Burton, jehož nonsensovou poezii Richard Podaný rovněž překládal a sám k ní má velmi blízko.

Můžete na začátek napsat něco o sobě pro všechny, kteří vaše jméno znají jen z tiráže komiksů a knih?

Jsem tloustnoucí, blbnoucí, ale kupodivu neplesatící strejce po padesátce, který dělá něco jiného, než vystudoval, bydlí na druhém konci od Prahy, než se narodil, měří 177 cm a číslo bot má 43 a půl. Nikdy nepiji pivo ani kávu, ale o to víc vína. Rád papám a spím (když zrovna nepřekládám). Jsem ženat, bezděten a doma máme dosud vědou ne zcela přesně určený počet psů, kteří tvoří tzv. chovatelskou stanici.

Na čem aktuálně pracujete? Na jaké překlady se od vás fanoušci mohou v nejbližších měsících těšit?

Odevzdal jsem překlad myslím už své desáté knihy od Chucka Palahniuka (*Damned*). Taky posledního Petra Sise (*Pilot a Malý princ*), kterého jsem vyfoukl jeho dvornímu překladateli, svému kamarádovi Viktoru Janišovi, jen proto, že je tam ta kombinace s francouzštinou a je to obrázkový životopis Exupéryho (od kterého jsem něco málo přeložil). Čtu korekturu jedenáctého a posledního svazku stripů *Calvina a Hobbesa* (fňuk, proč jen těch knih není padesát) a odevzdal jsem překlad Jodorowského a Giménezova megakomiksu *Kasta meta-baronů* pro CREW. A tak.

Jak jste se vůbec dostal k překladatelství? Pokud se nepletu, máte vystudovanou žurnalistiku?

Jako nejeden mladý intoš jsem si myslel, že budu epochálním spisovatelem, a věděl jsem, že novinářinou se z českých písmáků živil kdekdo; když jsem zjistil, že jako spisovatel jsem na prd, bylo už pozdě, byl jsem na předrevoluční fakultě žurnalistiky (která byla na dva prdy). Odkroutil jsem si po ní krátký čas v jednom časopisu a oklikou jsem se ke knížkám dostal ja-

ko nakladatelský redaktor. A redigováním překladů druhých (ideálně vprostřed kolektivu vynikajících nakladatelských redaktorů) se, ať se na mě všichni pedagogové nezlobí, člověk sám naučí překládat nejlépe – a ještě zábavně a bezbolestně. Takže jsem posléze odešel na volnou překladatelskou nohu a na této končetině setrvávám již přes dvacet let.

Překládali jste nejprve tzv. do šuplíku, anebo jste začínal na kratších textech – či jste se rovnou vrhnul do víru překládání knih?

Drze jsem začal rovnou romány. Ale od toho je člověk mlád, aby dělal neuvážená rozhodnutí, za která by jako zralejší člověk dal sám sobě jednu za ucho.

Pamatujete si na své první překlady?

Jako malý hošík jsem si přeložil několik amerických SF povídek, v češtině nedostupných, z ruských překladů, jež se daly po Praze koupit. Naštěstí se nezachovaly. Co se profesionálních překladů týče, byl první myslím román Bernarda Werbera *Mravenci*. Francouzská SF. Kromě jiných ne zcela promyšlených rozhodnutí jsem se totiž navíc ještě za pochodu teprve přeučoval z francouzštiny i na angličtinu. A první, co mi vyšlo přeložené z angličtiny, byla myslím *Ikona* od Fredericka Forsytha.

Jak hodnotíte překladatelské zaměstnání jako takové? Měnil byste?

Měnil bych, jen kdyby nebylo zbylí. Člověk má za účelem přežití mechanismus sebelásky, a proto potřebuje něco chvály a pocit jistého úspěchu. Tudiž by si lidé měli vybírat obory, pro které mají (a teď se omlouvám za tu neskromnost) nadprůměrné nadání, aby si řádně vychutnali jejich výhody a dokázali přežít jejich nevýhody. Já jsem měl štěstí, protože překládání mi jde relativně rychle a radostně od ruky, málokdy se s ním nějak trýznivě babrám a jen sem tam a většinou prospěšně dostávám vynadáno. Proto musím tomu řemeslu být moc, moc vděčný. Na férovku: když si představím sám sebe, jak jsem zůstal u novinářiny, vidím zakyslého subalterního tajtníka v nějaké bezvýznamné redakci. A klidně se mi to mohlo stát.

Kterých kolegů z branže si vážíte? A vzpomenete si na nějaké překlady, které jste četl a dodnes vám leží v žaludku?

Proboha, jen anglistů a romanistů by takových bylo na dva plné autobusy, o ostatních nemluvě. Myslím, že kultura literárního překladu v Česku je dlouhodobě vynikající a plodí mnoho skvělých odborníků. Taky samozřejmě hodně packalů, jak jinak; jako jsme pro kamiony tranzitní země, jsme pro knížky

z dost velké části překladová země. Z tranzitu máme rolety na dálnicích a z té hory překladů zase tyhle knižní zpatlaniny. Odhadem osm tisíc knižních titulů ročně se nutně musí zčásti zadat i lidem, kteří to kazí. A pášou ty překlady, co mi pak leží v žaludku. Což bylo ještě zhoršeno mou účastí v porotách antecen. Ale na špatné překlady se zapomíná snáz, protože všechy nyzkažené překlady jsou zkažené vlastně skoro stejně.

Překládáte z angličtiny a francouzštiny. V angličtině bude asi velká konkurence mezi tuzemskými překladateli, ne? Je tedy francouzština výhodou?

Konkurence na způsob *Ďábel nosí Pradu* nebo *Firma* od Johna Grishama určitě ne. Ale s ekonomickou recesí posledních pár let jsem zaznamenal, že je pro mladší kolegy a kolegyně těžší se prosadit (někdy i s mým upřímným doporučením, protože vím, že jsou dobří); nakladatelé omezují produkci a sázejí spíš jen na staré známé firmy. A francouzština mi byla výhodou myslím především jednou, když jsem získal překlady knih Stephena Clarka, protože ty se bez aktivní kombinace angličtina/francouzština opravdu neobejdou. A vyklubal se z nich bestseller, což se příznivě projevilo i v mém prasátku.

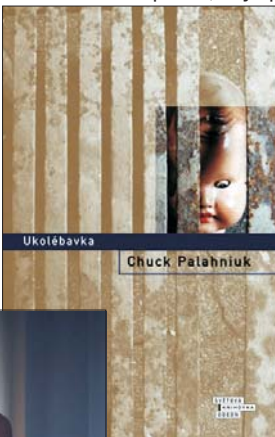
Máte nějaké žánry či autory, na jejichž překlady se vyloženě těšíte? Překládali jste nějaké své srdcové knižky či komiks?

Když o tom tak přemýšlím, vždycky se nejvíce těším na tři dost nesourodé skupiny knih: na humoristické knižky, na svižně odsýpající dětské dobrodružné knižky, a pak na ty stylové a jazykově nejtěžší kousky z vážné literatury, které dají zabrat a doženou jednoho na hranice schopností. Mnoho mých nejmilovanějších autorů už bylo skvěle přeloženo, když jsem ještě culal dudlík (třeba G. K. Chesterton). Ale dostal jsem se k pár kouskům od oblíbených autorů svého dětství a mládí: Vonneguta, P. K. Dicka, Lodge. Z komiksu jsem od mlada zuřivě toužil překládat Asterixe; dokonce jsem v peněžence nosil seznam legračních jakoby římských a galských jmen k případnému použití. Ale ten galský prcek mi nakonec unikl do rukou nejschopnějších, ke Kateřině Vinšové, takže to dopadlo skvěle. Vůbec myslím, že nejlepší je kombinovat ty překlady, co k vám *příplavou po vodě*, protože tak se dostanete k věcem, které byste si ke své škodě sami aktivně nevybrali, s jistým počtem titulů, které sami vyhledáte a k jejich vydání uhranete nějakého spřáteleného nakladatele. Já jsem v posledních letech tím druhým způsobem přišel například k překladu čtyř knih Rogera Zelaznyho, jednoho z nejmilejších SF autorů svého mládí, protože Michael Bronec ve Strakách na vrbě vydává postupně celé (skoro celé?) jeho spisy a já jsem si o pár svých nejoblíbenějších kousků aktivně řekl.

Překládáte více věcí najednou, nebo se dokážete plně soustředit pouze na jeden překlad? Na jak dlouho dopředu máte naplánované zakázky?

Někdy mívám rozděláno několik věcí najednou, vlastně v

poslední dekádě skoro pořád, protože dělám hodně komiksů, ty jsou kratší a jde je *docmrndávat* až po šichtě na nějakém románu. Kromě toho si to člověk někdy špatně naplánuje a zjistí, že má více termínů k odevzdání ve zhruba stejnou dobu; například já zrovna teď. Ale zase myslím, že je to výhodné, protože když člověk naskočí do nové knižky, svým způsobem jako by z něj opadla pracovní únava a je s to vymáčknot toho ze sebe víc. Můj pracovní rozpis většinou sahá asi tak půl až tři čtvrtě roku dopředu. Ale in extremis vlastně můžu i vědět, co zhruba budu dělat za pět let; když překládáte takovou dvanáctidílnou dětskou knižní sérii...

Můžete ze svého pohledu popsat vznik nějaké knihy od okamžiku, kdy dostanete zakázku, až do chvíle, kdy se kniha objeví v knihkupectvích?

Přečtu si ji. Přeložím ji. Nechám chvilku uležet a přečtu si ji po sobě a dopiluju. Odevzdám ji. Pijde mi redakce, i zanesu ji. Pijde mi korektura, i přečtu ji. Případně dodělám doprovodné materiály, texty na obálku, anotaci a tak. Pozn.: 1) záležitosti smluvní a honorářové jsem vynechal, protože do toho nikomu nic nejní, a 2) výše uvedené platí v ideálním případě, tedy pokud nenarazíte na některé z nakladatelství, která tomu tolik redakční péče nedají / nechťejí dát / nemujejí dát.

Přijímáte rád nabídky na knihy, o kterých dopředu víte, že budou jakousi překladatelskou výzvou? Máte ve svém portfoliu nějaké knihy, o kterých zpětně řeknete, že byly tzv. překladatelským oríškem?

Nejen rád přijímám, ale dokonce si o ně sám koleduju. A *ořechové* jsou většinou ony knihy, které pracují s nějakou kreativní destrukcí či netvořením jazyka. (Typicky *Pan Kaplan*, kterého má náš šťastný národ hned ve dvou přepěkných překladech.) Já měl štěstí přinejmenším na dva tituly tohoto typu: *Růže pro Algernon* od Daniela Keyese a *Naprosto osvětleno* od Jonathana Safrana Foera.

Odmítli jste někdy překlad z důvodu, že jste si na něj netroufali?

Arcíže, v posledních letech třeba Tolkienovu *Legendu o Si-gurdovi a Gudrún*. Musel bych buď nemít soudnost, anebo rok studovat trópy a figle staroseverského epického básnictví, abych to vzal. A zrovna tak odmítám odbornou a populárně-odbornou literaturu z oborů, o kterých nic nevím.

Jaká kritéria musí dobrý překladatel a redaktor překladu splňovat?

Musí umět česky. A mít olověný zadek.

Nepřemýšleli jste třeba i o roli tlumočníka, o simultánním překladu (v TV, na konferencích) nebo o něčem podobném?

To kupodivu souvisí s předešlou otázkou: protože jsem nejen překladatel, ale i redaktor, nedokážu tlumočit, protože to (pokud to vůbec dovedu) rovnou rediguju. Mluvený projev je ukecaný, digresivní, repetitivní; psaný (aspoň ten lepší) bývá kompaktnější. Neuměl bych tlumočit, nebo možná až po velmi dlouhém a bolestivém přeskolování.

Překládáte také fantastickou literaturu a komiksy, máte je rád? Nebo jste spíše obdivovatel poezie, detektivek nebo něčeho podobného?

Detektivky mě kdovíproč nikdy moc nebavily, a taky že jsem za celou kariéru přeložil jen dvě. Jinak mám všechny žánrové literatury rád a některé přímo něžně miluji. (Včetně komiksu, i když to jaksi není žánr, ale jiné umělecké médium než literatura.) Baví mě science fiction, fantasy, horor, časem i nějaký ten thriller nebo špionážní román, a nedosti na tom, ještě se za to vůbec nestydím. Co se poezie týče, aniž bych chtěl veleváženou moderní dobu nějak urazit, pro překladatele je mnohem zábavnější a větší výzva ta metrická, rýmovaná a strukturovaná. Volný verš a proud vědomí je pro měkoně (zde patří smajlík).

Jaký je z vašeho profesionálního hlediska rozdíl mezi překladem knihy a komiksu?

Technicky minimální, logisticky už větší a umělecky veliký. Překlad je vždycky překlad, liší se spíš ty věci okolo. Mimochodem, dostávám tuhle otázku často a vždycky s ní mám problémy. Rekvalifikovat se na komiks nebylo nic těžkého. Jako mnohem důležitější cítím to, co naopak komiks udělal pro mě: naučil mě chápat jiný způsob uměleckého vyjádření, který se od literární beletrie liší svázáním s obrazem, ale nejen tím.

A jak se díváte na evropskou komiksovou tvorbu, kterou překládáte z francouzštiny, a americkou tvorbu? Cítíte v tom jako překladatel nějaké rozdíly?

Ani ne. Spousta Evropy je komerce a spousta Ameriky je umění; nejen naopak. Tohle dělení na americké superhrdiny v elasťákách a evropské sebezpytné intelektuály je spíš klánová záležitost či tradiční předsudek, v praxi ho moc necítím – aspoň tedy já jako překladatel, některý čtenář to možná vidí jinak. A samozřejmě že je to skvělý materiál pro flamy a ohnivé polemiky, u kterých se komiksáři krásně vyblbnou. Já bych dokonce řekl, že té komerce dělám o fous víc z Evropy, jednoduše proto, že z amerického komiksu mi mí nakladatelé (kteří mi rozumějí) sypou spíš tu intelektuálnější produkci, kdežto z Evropy si rádi sem tam stihneme nějakého toho srandovního pumprdlíka pro děti a mládež (třeba génia *Leonarda*).

Jak byste laikovi vysvětlil rozdíl mezi prací překladatele a redaktora? Můžete nějak definovat obě profese i se vším, co k tomu patří a je nutné znát?

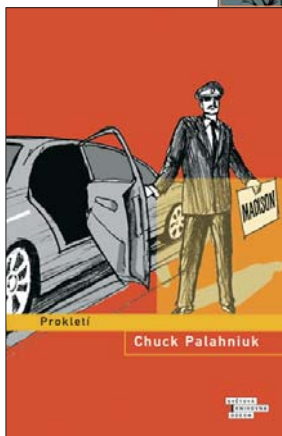
Radši anekdoticky, protože vážně myšlená odpověď by byla na dva semestry. Redaktor musí umět a znát úplně všechno

to, co překladatel (nebo radši víc), jen kromě samotného překládání (to může umět taky, ale nemusí), čímž zachrání překladateli kejhák a pak za to dostane čtvrtinu peněz než on a při redici ani findu.

Je samotný překlad umělecké dílo? Dokáže špatný překlad zmrštit dobrou knihu nebo naopak dobrý překlad udělat z průměrného autora nadprůměrného?

Autorský zákon si myslí, že to umělecké dílo je. A já taky. Přirozeně, jde o tak řečené interpretační umění, jako třeba u hudebníků. Zlá tetka Entropie způsobila, že zpravit něco je snadné, někdy i nadobro. Opačně to jednak jde hůř, ale hlavně bych to téměř vůbec nedělal. Jistěže, překladatel může *vylepšovat* v mikrotextu, ve věcných detailech, nebo když potřebuje kompenzovat něco, co se při překladu neřešitelně ztratilo (vtip, třeba), ale dál ni krok. Určitě by se daly najít extrémní případy, které toto jakoby popírají; ale bude jich jako šafránu. Pokud pro to nemáme sakra dobrý důvod, raději navrhuji si urazit obě pazoury, než autory vylepšovat.

Jste znám také svými satirickými recenzemi na překlady, irituje vás špatně odvedená práce? Myslíte si, že to dokáže řekněme snížit prestiž tohoto povolání?

Už jsem uvedl, že desetimiliónový národ prostě nevgeneruje dost špičkových překladatelů na osm tisíc překladových knih ročně (nemluvě o megatunách překladů komerčních, filmových a televizních a tak dále a dále); mnohé budou dost dobré; nemusí se mi to líbit, ale je to realita. Překladové anticeny jsou i proto od začátku nastavené tak, aby hledaly překlady, kde se značná, zbytečná a trapná neprofesionálnost kombinuje s relativní vysokou hodnotou zkaženého textu. V tomto rámci: ano, takové překlady mě iritují. Ale abych si myslel, že sníží prestiž našeho oboru, to asi ne: většina populace o literárním překladu stěží ví, natož aby o něm měla jasnější představu, což je ostatně vcelku normální.

Pokud se nepletu, jste zakladatelem překladatelské anticeny Koniáš za nejhorší překlady, můžete o vzniku této anticeny a jí samotné říct více pro ty, kteří o ní nikdy neslyšeli?

Koniáš je již dávno nebožtík, ale když ještě žil, byl určen jen pro překlady fantastiky; tuhle první řekněme protoanticenu jsem vymyslel kdysi hned po revoluci jako reakci na naprosto příšerné překlady, které v porevolučním kvasu vycházely. Anticena, která existuje dodnes a je určena pro celek knižní produkce, se jmenuje Skřípec a nevymyslel jsem ji já, leč někdejší výbor Obce překladatelů. Taky jsem si v její porotě řadu let od-

sloužil, ale destrukce a posměšky posléze jednoho znáví. Každopádně myslím, že antiveny trochu pomohly, i když jejich roli nepřeceňuji (a neumím ji jakkoli přesněji spočítat nebo být jen odhadnout); strach z veřejného zesměšnění je pro nakladatele vcelku pádná motivace k tomu, aby si lépe vybíral překladatele a nastavil si lepší redakční procesy.

Přeložil jste také básně známého filmového režiséra Tima Burtona. Jaká je podle vás jeho poezie a jak se liší od toho, co fanoušci znají z jeho filmů?

Tématicky nijak výrazně, je roztomile potrhá, samé příšerky, rakvičky a mrtvolky, ale vespod se vždycky schovává roztomile naivní něha. Rozdíl je samozřejmě v tom, že psát poezii je podstatně intimnější a osobnější a na těch dvou knižkách není podepsaný nikdo jiný než pan autor (a ilustrátor v jedné osobě)... rozhodně tam nejdou titulky se třemi stovkami dalších lidí, kteří do té či oné míry ovlivnili výsledné dílo.

Jeho básně jsou označovány jako nonsensová poezie, můžete tento styl básní definovat? A jak u takového druhu poezie vzniká překlad? Je třeba nonsensová poezie nebo dadaismus oním překladatelským oříškem? Tohle asi nemůžete překládat každý, že?

Ne, jenom já (zde patří ještě vysmajlenější smajlík). Upřímně řečeno, nonsens bych definoval nerad. Je to podobný požadavek jako třeba *A prosím tě, jak vlastně chutnají ty ústřice?* Ideální bude, když si případný zájemce přečte Edwarda Lera, Christiana Morgensterna nebo Emanuela Fryntu. Pro naše účely řekněme tolik, že pro nonsens je typická slovní hříčka. Takže se leckdy vlastně překládá hůř než píše. Může se vám taky snadno stát, že se ve stovce veršůků hřáháte měsíce a že o jedno jediné řešení zuřivě bojujete celé dny.

Jste fanouškem Tima Burtona? Co říkáte na jeho tvorbu jak filmovou, tak literární?

Já se o film všeobecně nezajímám natolik, aby moje hodnocení mělo nějakou váhu, ale většina jeho filmů se mi líbí, některé dokonce velmi; strašlivě se mi nelíbí jen *Karlík a továrna na čokoládu*. Jeho literární tvorbu sakumprásk tvoří ty dvě knižky, co jsem přeložil. Jsou obě skvělé; měl by psát víc, ale aby vydělaly tolik co jeho filmy, musel by psát nonsens přesně 6 458 296 let a tři měsíce.

U jeho knihy *Ústřičkova smutná smrt a jiné příběhy* je známo, že první překlad, který u nás vyšel, nebyl příliš kvalitní. Jak ho vy sám hodnotíte jako překladatel nového vydání?

Nečetl jsem ho, přesněji četl jsem jen ty ukázky, co byly v negativních recenzích. Myslím, že když od něčeho pořizujete nový překlad, je lepší ten původní nečíst, nebo aspoň ne předom.

Jak se překladatel dívá na překlad, který byl jednou přeložen? Stává se to

často? Nebo se vesměs jedná o překlady, které vznikly už před drahně lety?

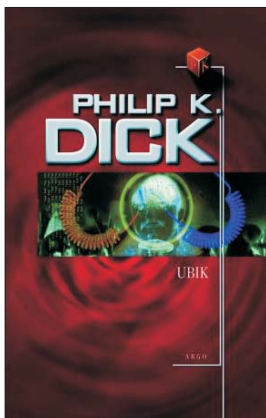
Jak kdy: někdy jako na nutnost, někdy jako na výzvu, jindy jako na zbytečnost. Někdy původní překlad zastará, ale už jsem jednou dvakrát nabídku odmítl, protože ten původní mi i po letech připadal dost vynikající a živý. A ne vždycky je důvodem čas; nový překlad Palahniukova slavného *Klubu rváčů* jsem pořídil, ne protože by ten původní byl tak špatný, ale aby byl celý autor u Odeonu udělaný „jednou rukou“. A jeden překlad jsem dělal i přes existenci stále výtečného překladu staršího prostě proto, že nakladatel nechtěl přistoupit na přemrštěné nároky dědiců; i tak přízemní, leč významné věci mohou sehrát svou roli.

Napsal jste také sbírku nonsensové poezie *Špásno*, můžete nám ji trochu přiblížit?

Asi sto kusů z nákladu zbylo, takže ano, můžu ji přiblížit k limitovanému počtu lidí, když mi napíšou, kde bydlí, pokud to není moc daleko. A že jste to vy, přidám jako ukázkou něco hrubožrnějšího, co ve *Špásnu* nebylo:

Sliz a hlen

Šel na procházku mladý hlen.
Proč ne? Byl teplý letní den.
Když tu, z háječku štihlých bříz,
kdo v ústřety mu nejde? Sliz!
„Slize!“ „Hlene!“
„Nesním?“ „Ne! Ne!“
„Nuž, spočín jíž v objetí mém.“
Sliz spočinul. Čímž vznikl šlem.

Máte při tom všem čas číst si jen tak pro sebe a pro radost? Kdo jsou vaši oblíbení autoři či díla?

Svou velehoru knih jsem si učetl zamlada a za středně mlada. Co se tím živím, je čím dál těžší konzumovat další písmenka po tom, co se jimi od rána do večera předávkovávám. Čtenáře ve mně docela vzkřísila elektronická čtečka, ale i na ní si převážně čítám ze zásob svých dávných oblíbenců. Legrační je, že (ačkoli jsem si to uvědomil až ex post) si za ty oblíbence poměrně často vybírám autory potrhle, okrajové, zvláštní, zatímco některé nejslavnější klasiky zanedbávám. A to kterýmkoli se podívám směrem: z Německa znám Goetha a Manna z rychlíku, ale jsem důvěrně obeznámen s dílem E. T. A. Hoffmanna, Achima von Arnim, H. H. Ewerse a dalších. V Rusku mám povážlivé díry v Dostojevském a Turgeněvovi, ale proklátě mě baví silenci typu Osipa Senkovského či Vadima Šefnera. Kampak na mě u Francie s Balzákem, ale Villiers de l'Isle Adam, to zase jo.

Můžete dát na závěr pár rad do života lidem, kteří by se překladatelství chtěli věnovat?

„Fly, you fools!“ (Zde patří ten nejsmajlíkovatější smajlík ze všech smajlíků.)

Roman Bílek / XB-1

Jiřina Vorlová vítá elektronický věk...

Jiřina Vorlová patří mezi nejzajímavější a nejvšestrannější osobnosti české fantastiky hned v několika ohledech: Významnou měrou se zasloužila o rozvoj RPG u nás, podílela se na příručkách pro *Dračí doupě* vydávaných nakladatelstvím Altar, je aktivní v několika SF fanklubech, organizuje na conech literární workshopy pro začínající i pokročilé autory a administruje nejslavnější domácí soutěž v oblasti fantastiky, Cenu Karla Čapka. V minirozhovoru pro *XB-1* prozrazuje, co ji k fantastické literatuře přivedlo, jaké výhody i komplikace s sebou nese organizace CKČ a jaké soutěžní příspěvky mívají u porotců největší šanci na úspěch...

Dnes patříš mezi známé osobnosti domácí, zejména editorské, scény ve fantastice a udržuješ v hladkém chodu neznámější a nejstarší českou a slovenskou fantastickou soutěž, která byla začátkem pro řadu dnes věhlasných autorů (jmenujme třeba Františka Novotného nebo Vilmu Kadlečkovou). Jaké byly ale tvé vlastní začátky? Jak ses dostala k fantastice a do zdejšího fanouškovského prostředí?

Na tomto místě bych ráda poděkovala rodičům, kteří mě jako malou zásobovali knihami Julese Verna a Františka Běhounka... Á, pardon, my nejsme v Americe na vyhlašování Oscarů. Takže jinak: Abys věděla, za všechno může prezident. Ale ne, Miloš Zeman ne, Zdeněk Rampas přece! Prezident ČS Fandomu a jeden ze zakladatelů sci-fi klubu Villoidus, kam jsem začala jako vykulený zelenáč chodit. Tady, na vysokoškolských kolejích Větrník, se vlastně zrodila Cena Karla Čapka i první Parcon. Máma nadávala mně, co to čtu za slátaniny, i tátovi, že mě v tom ještě podporuje a dává mi na ně peníze. Pak jsem nastoupila do zaměstnání, přestala docházet na koleje, ale knihy, ty jsem si kupovala pořád, tentokrát už z vlastní výplaty. Máma už nadávala jen mně – že ty moje blábohy se povalují všude, že si nemám číst při jídle, že nemám pořád ležet v těch knížkách a mám jít dělat něco užitečného, že už je dávno po půlnoci, ať koukám zhasnout...

Život divočka, tedy fanouška bez klubu, však netrval dlouho. Přišel rok 1990, *Dračí doupě* a klub Hexaedr, moje první porada SF klubů v Teplicích v roce 1992, práce v nakladatelství Altar, organizace Gameconů, redigování fanzinu *Zlatý drak*, pořádání literárních workshopů, hodnocení CKČ a jiných soutěží a tak dále. Máma nadávat přestala. Došla jí slova, když jsem v roce 1995 prohlásila, že pojedou na Worldcon v Glasgow. Já, která se anglicky dorozumívala rukama nohama...

Administraci CKČ jsi přebírala počínaje ročníkem 2007. Co tě přivedlo k téhle úloze a co dnes považuješ na jejím převzetí za *nej* – ať už nejzajímavější, nejobtížnější či nejlepší?

Cože, to už je tak dlouho? Přivedla mě k tomu mladická nerozváženost. Byla to ta největší pitomost, co jsem v životě udělala. Zatímco jiní si užívají advent, Mikuláše a Fénixcon, já třídím příspěvky, kompletuju balíky a sháním po hotelu Slovan lokální koordinátory, aby si převzali svou várku. Normální lidi tráví poklidnou dovolenou povalováním se na pláži, já z Kréty po mailu posílám poslední korektury Mloka a urguju doslov. A fanoušci se baví na Parconu, kdežto já pobíhám po areálu, mobilem naviguju zbloudilé finalisty a řeším organizaci slavnostního večera s vyhlašováním výsledků. A nejobtížnější na celé té

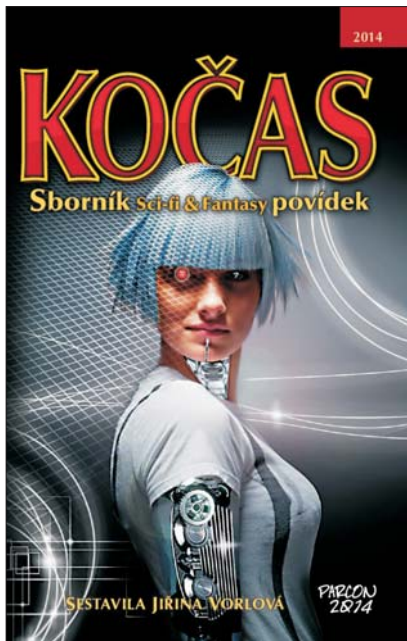
práci je pro mě každý rok vyplodit úvodník do *Mloka* a do *Kočasu*. Jak známo, již v dobách Karla Čapka, bláhé paměti, se editoriały psaly na poslední chvíli a vyhynutí pánů metěrů a elektronická sazba na tom nic nezměnila.

Musím přiznat, že ve skutečnosti mě k administraci přivedl můj egoismus a arogance. No řekni – kdo si může dovolit ostatním stále jen spílat, kritizovat je a omlacovat jim o hlavu chyby, a oni mu za to většinou ještě poděkují? Jako administrátor totiž znám autory všech příspěvků a mám na ně i kontakty, což jsou informace, ke kterým se porotci soutěží běžně nedostávají. Ta komunikace, poznávání nových lidí a získávání přátel je na soutěži asi to nejlepší. A konečně, k administraci mě přivedla i nezřízená zvědavost. Proto se angažuji i v dalších soutěžích a literárních workshopech.

Ráda sleduju, jak se jednotliví autoři vyvíjejí a zlepšují. Tenhle proces mi připadá nejzajímavější. Někteří mají raketový nástup, jiným to trvá léta, než se prosadí, část z nich to po počátečních neúspěších vzdá.

Jako administrátorka soutěže sice sama nehlasuješ, ale vidíš všechny došlé příspěvky a máš možnost z nich i posléze vybírat do sborníku *Kočas*. Jakých chyb, zejména těch, kterých se mohli snadno vyvarovat, se autoři dopouštějí nejčastěji? Ozývají se porotci, že některé chyby vidí až příliš často?

Ehm, vidím... Právě že už skoro nevidím. To byl asi ten hlavní důvod, proč jsem se role administrátora ujala – nezládala jsem všechny texty v termínu přečíst a zhodnotit, ale své oblíbené soutěže jsem se odmítala vzdát a chtěla jsem jí i nadále být nějak užitečná. Až se zavedením povinné elektronické verze se mi příspěvky znovu zpřístupnily ke čtení – na monitoru si font a jeho velikost můžu nastavit podle svého. Jenže mě začalo štítit, že už výběr finálových prací a jejich publikování nemůžu ovlivnit ani tím svým jedním hlasem, a tak jsem se rozhodla ty své oblíbené vydat v *Kočasu*.

A ty chyby? Řeknu to jednoduše – nejvíc všem vadí, když české povídky nejsou psány česky a slovenské slovensky. Nejde jen o pravopis, interpunkci a podobně – i když právě tohle jsou ty nejzbytečnější chyby vůbec, protože moderní editory většinu z nich se svou kontrolou pravopisu a gramatiky odhalí. Problém bývá i s frazeologií a stavbou vět. Je vidět, že autoři takových děl nemají načteno, nemají cit pro jazyk, neznají třeba správné předložkové vazby a pletou si i význam slov. Jak já s oblibou říkám, oko o takový text škobrtá, čtenář se pořádku musí zamýšlet, co tím básník chtěl říci, a sebeoriginálnější nápad ani sebeskvělejší příběh to nespraví. Další věc, kterou porotci rozhodně neocení, je, když se autor snaží vnutit celému světu své Velké Morální Poselství, jež číší z každého písmenka, a běda všem vyvrhelům, kteří se s ním neztotožní.

Chybami se člověk – v nejlepším případě – učí a posouvá se dál, k lepším příspěvkům. Jaké ty i porotci vidíte nejraději nebo si přejete takových vidat víc?

Takové, které mají co nejvíc P – původnost, poutavý příběh, psychologii postav, popis prostředí, překvapivou pointu, poctivou práci...

Původnost – to znamená originální nápad. Bohužel, často v hodnoceních píšou: *Tohle téma před tebou zpracovali mnozí jiní – a většinou i mnohem lépe*. Nápady se ovšem rodí těžko. Pokud někdo nemá dostatečně originální myšlenku, je třeba to téma aspoň uchopit nově a jinak. Příběh dává povídce děj. Čtenáře musí zaujmout a vtáhnout do sebe, takže ten zapomene i na to, že komusi ve své slabé chvíli slíbil nějaké interview. Postavy by měly být psychologicky dobře propracované, jednat uvěřitelně a neměly by být jedna jako druhá. Čtenář se s hrdinou musí ztotožnit – obdivovat ho, litovat či nenávidět, souhlasit s ním, nebo mu přát, co si ten budižníckému nadrobil... Nejhorší je, když je mi postava lhostejná a je mi naprosto ukradené, co se s ní stane.

Nikdo nežije ve vakuu, i postavy obklopuje jejich svět. Čím zajímavější je podán, tím lépe. Ale i sebefantastičtější prostředí má své zákonitosti a logiku. A hlavně – ten svět by měl být jen pozadím pro příběh, samoučelné popisy jsou pro čtenáře stejně otravné jako arzenik. Dobrá pointa je vyvrcholením povídky. Někdy mi u slibně rozběhnutého díla připadá, jako by autor náhle zjistil, že se blíží uzávěrka nebo limit znaků pro příspěvek, proto práci několika větami uťal, soubor uložil a odeslal – a chudák natěšený porotce jen spláče nad výsledkem. Poctivá práce obnáší nejen pečlivou přípravu před začátkem vlastního psaní, zejména zjištění si podrobností o případných odborných záležitostech, ale i závěrečnou kontrolu, učešání textu, aby vypadal jako z kadeřnického salonu, a opravu chyb. Příspěvek, který bude ovlývat všemi klady uvedenými výše, s pravděpodobností hraničící s jistotou vyhraje Mloka.

Příspěvky v Mloku a Kočasu obvykle reprezentují široký průřez žánry, styly, pojetími... Jakou fantastiku čteš nejraději mimo soutěž? Máš oblíbená díla či autory, u nichž dokážeš najít něco, co se nedá nalézt jinde?

Čteš *Kočasy*? V nich jsou díla, která vybírám já a která se mi líbí. Z toho plyne, že nejsem nijak žánrově vyhraněná, snad jedině čistý horor není můj šálek kávy, nedokážu se správně

bát. Možná i proto jsem vhodný porotce pro různé soutěže, neboť se dokážu nad tyhle odlišnosti povznést. Mám ráda humor, takže ocením vypočítanou vtipnou hříčku, líbí se mi ale i povídky, které mají hlubší myšlenku. Jako optimista upřednostňuji příběhy s dobrým koncem.

Ovšem nejlepší jsou díla – jak to říct – vícerozměrná. Člověk se k nim může vracet znovu a znovu a vždy v nich najde něco nového. Takový je třeba Zemanův film *Vynález zkázy*. Jako dítě jsem se zatajeným dechem sledovala dobrodružný děj, později mě fascinovala jeho výtvarná a technická stránka, a teprve v dospělosti jsem plně ocenila poetiku scénáře a pacifistický podtón. Podobně je na tom *Pán prstenů* J. R. R. Tolkiena. Lze ho vnímat jako strhující příběh, lingvistickou příručku o jazycích Středozeemě i jako filosofické dílo plné hluboké moudrosti. Nesmím zapomenout ani na své oblíbence Karla Čapka a Jaroslava Žáka. Co ti uměli s jazykem a jak si dokázali pohrát s každým slovem, z toho by si měli mnozí dnešní autoři vzít příklad!

Vidíš v současném vývoji české a slovenské fantastické scény nějaký trend? A troufá-li sis spekulovat, kam může domácí fantastika třeba do roku 2020 směřovat?

Co se témat týče, v současnosti podle mě panuje experimentování s žánry, autoři zkoušejí různé možnosti a kombinace subžánrů. Fantastika pochopitelně odráží i styl života a svět okolo nás. Ty tam jsou doby fascinace novými technickými vynálezy a cestami do vesmíru. Klasickou hard sci-fi čtenář najde zřídka. Život je hektičtější, proto i příběhy jsou rychlejší, akčnější, inspirované třeba i filmy a počítačovými hrami – nemyslím jen námětově, ale zejména způsobem psaní. Na druhou stranu, člověk si od toho všeho stresu potřebuje odpočinout. Proto jsou stále v oblíbenosti klasické hrdinské fantasy ságy a romance. Nebo třeba i steampunkový návrat k historii. Na tomhle se v dohledné budoucnosti zřejmě nic nezmění.

V CKČ mě i porotce v posledních letech děsí rozmach novel – nejdelší kategorie. Asi je to tím, že povídku je možné uplatnit v antologiích, časopisech i mnohých jiných soutěžích, ale dílo o rozsahu celé knihy, byť tenké, k vydání – a vlastně i pouze k posouzení – vezme málokdo. Bude muset vzniknout nějaké další odbytiště pro novely a romány, jinak se z toho já – nebo můj nástupce – zblázním. Možná tím řešením jsou e-knihy. Myslím, že jejich produkce v krátké době velmi vzroste. Žijeme v elektronickém věku. Naštěstí – díky tomu si i taková poloslepá osoba jako já může něco pěkného přečíst.

Julie Nováková / XB-1

Odposlechnuto

Ve skutečnosti je „Sovětský svaz“ jen jedna historická varianta ruské státnosti, od těch minulých a následujících se sice odlišuje, ale ne tak dramaticky, jak by se snad na první pohled mohlo zdát, a Rusové za ni nesou stejnou zodpovědnost jako Němci za nacismus. O povaze bolševismu jako státní ideologie jedné fáze ruské státnosti psal ostatně pěkně a jasnoživě už v jeho počátcích TGM, který měl možnost si ho prohlédnout zblízka. „Bolševismus je carismus naruby, a Rus, jak známo, dokáže nosit naruby i boty.“

Bohumil Doležal

Civilizační šok²

Část šestá: Zlatá horečka

V porovnání s rozlohou Čech jsou Spojené státy nedozírné. A co víc, mají spoustu divočiny a míst, kam noha člověka jen zřídka vkročí. Pustinu, ve které se dají najít prakticky všechny minerály, včetně zlata.

Už jako kluk jsem měl sbírku kamenů. Geologie mě jako předmět chytla na gymplu, ale pořádně jsem k ní přičichl až v Americe. Mineralogických nadšenců je v Massachusetts poměrně dost a státy jako Arizona nebo Utah jsou pro geology něco jako Mekka pro muslimy. I na lokální výstavě ve Worcesteru, pořádanou mineralogickým klubem v Massachusetts, může návštěvník spatřit exponáty, za které by se nestydělo ani Národní muzeum v Praze. Nádherné topazy, křemeny, turmalíny, granáty, akvamaríny a jantary si můžete koupit za přijatelnou cenu.

První léto po přeletu do Massachusetts jsme si „rockhounding“ (honbu za šutry) vyzkoušeli na vlastní kůži. Vyrázili jsme do hor v sousedním státě Maine. Ve spoře osídlených pegmatitových kopcích (petgmatit je vyvřelá hornina, ve které se nacházejí rudné žíly) jsme s Renatou pátrali po opuštěných dolech. Největší úspěch jsme měli ve West Paris, kde rodina Perhamů vlastnila mineralogický obchod a zvala návštěvníky i na prohlídku svých nálezů. Po hodinové cestě mezi žulovými balvany s krystaly minerálů jsme vyšplhali do lomu a spatřili tři důchodce, jak si hrají s dynamitem. Vzpomněl jsem si na Rychlé šípky a na plantážníka, co roztloukal kamelem dynamitovou patronou, ale po prvním ostychu jsme se přece jen šli seznámit.

Hlavní slovo ve skupině měl Frank Perham, majitel vrakoviště a těžář v důchodu. Na úvod se nám pochlubil, že je po něm pojmenovaný minerál (sám ho objevil, hledejte na Wikipedii heslo Perhamite). Když zjistil, že jsem Čech, zeptal se, jestli znám Milán. Zarazilo mě to. V Itálii jsem sice byl, ale Milán jsem neznal. Po chvíli konverzace se ukázalo, že si neplete místopis Evropy, ale ptá se na mladého geologa z Čech, který se jmenuje Milan. Před časem je navštívil v lomu, a protože byl z branže, poslal Frankovi pár odborných článků. Tím nám zajistil krajanskou protekci.

Druhá mezinárodní návštěva dědky potěšila. Vzali nás mezi sebe a prozradili nám, že hledají zvláštní odrůdu krystalů fialového apatitu. Ve skále našli žilu, která možná povede do kapsy plné krystalů. Po prohlídce lomu se stělmistr Frank rozhodl, že nám ukáže, jak se zachází s dynamitem. Do vyvrtaných děr spustil válečky výbušniny, vysypal dutinu do dvou třetin dusičnanem amonným (průmyslové hnojivo je lacinější než dynamit), navrch přidal další patronu na odpalovací drátu a utěsnil lože. Ujistil se, že jsme dole na haldě nikoho nepotkali, zařval do lesa „fire in the hole“, a když se zpátky vrátila jen ozvěna, zalehli jsme za buldozer.

Bylo vidět, že se vyznal. Už podle zvuku exploze poznal, že dynamit nadávkovo přesně akorát. Výbuch nerozprskl šutry do okolí, jen rozlomil bloky horniny. Když staříci zjistili, že žila

skutečně pokračuje dolů, rozsvítily se jim oči. Vrhli se k mašinám, což bylo znamení, abychom se rozloučili.

Díky tipu Franka Perhama jsme za pár týdnů podnikli s Renatou další výlet. Prozradil nám, že existuje kemp pro vážné zájemce o geologii. Majitel kempu, veterán z Maine, bral zákazníky do aktivních dolů i opuštěných lokalit. Za tři sta dolarů jsme si koupili možnost dřít celý víkend v lomu.

Tehdy jsme ještě měli málo zkušeností. Šplhali jsme po haldách a paběrkovali rozlámání krystaly, zatímco nenápadný kolega šel po lepší kořisti. Jak se ukázalo, v lomu se daly najít parádní krystaly berylu, fialových apatitů, granátů a hlavně turmalínů.

Vyzvídali jsme u kolegy a nakonec kápl božskou, jak to dělá. Od pamětníků věděl, že v padesátých letech se v lomu těžil živec, zatímco ostatní minerály hrnuli na haldy, včetně obsahu pegmatitových kapes. A on zjistil, kam to sypali. Halda, na které pracoval, vypadala nenápadně. Byla už zarostlá křovinami, ale on se nenechal odradit a celý den odkrýval zeminu. Chvilí jsme ho sledovali při práci. Odrovnával kameny, omýval z nich hlínu v kbelíku a hledal zelené turmalíny-verdelity a růžové rubelity. Za ním se postupně vršila hromada hlušiny, ze které Renata jeden odhozený kámen zvedla a ejhle! Na spodní straně šutru se skvěl čirý krystal rubelitu šperkové kvality. Trochu tím kolegovi zkálila radost, ale ne nadlouho. Za chvíli se přišel pochlubit s melounovým turmalínem. Tak se říká krystalům, které mají růžový vnitřek, zatímco vnější stěny jsou zelené. Nádherný krystal vyrůstající z matrice mohl mít cenu několika set dolarů. Obdivoval jsme jeho úlovek tak dlouho, až neodolal a sáhl do auta pro krabici od tabáku. Když plechovku otevřel, klesla nám čelist. Ukázalo se, že na zapomenuté haldě strávil celé léto a našel krystaly, které jsem předtím viděl jen ve washingtonském Smithsonianu. Cenu průzračných melounových turmalínů jsem odhadl na tisíce dolarů, ale náš kolega tvrdil, že na prodej nejsou. Jako správný fanda je schraňoval v plechovce od tabáku a tiše se z nich těšil.

Po narození dětí naše geologické aktivity ustaly, ale jen do doby, než jsme zjistili, že i dvouletý človíček v plínce dokáže slušně balancovat mezi ostrými balvany. Když mu dáte kladivo, zastane i nějakou práci. Kamarádka ze státu New York nám ukázala čiré křemeny z nedalekého Herkimeru a o dalším výletu bylo rozhodnuto.

Krystalům křišťálu se přezdívá herkimerské diamanty, protože vyrůstají v puklinách horniny a díky tomu mají oba konce zakončené krystalovými plochami. Jsou přírodní, ale vypadají, jako by je už někdo vybrousil do šperku. Pokud budete mít cestu do státu New York, návštěvu v Herkimeru doporučuji. Ubytování je hned vedle v Kempu of America (KOA), který je součástí atrakce. Na turisty jsou zařízení, do lomu vás pustí i s dětmi a s trochou šikovnosti najdete mezi štěrky krystalky, které ostatní prospektori poztráceli. Nebo si ke vstupnému (osm dolarů na hlavu) můžete půjčit kladivo a bušit do kamenů.

I my jsme začali skromně, ale časem jsme si zvýšili kvalifi-

kaci. Po desáté návštěvě jsme se posunuli do kategorie veteránů, kteří mají vlastní nářadí a lávou kamenné bloky. Nejdůležitější část úspěchu je však vědět, kde se skrývá kořist. To se učíme od profiků, kteří se dají v lomu občas potkat. Díky nim jsem pochopil, že jestli chci otevřít kapsu plnou diamantů, musím mít pořádný vercajk. Majzlíky, které se dají koupit v železářství, prostě nestačí. Majzlíková ocel musí být dostatečně tvrdá, aby se neohnula pod úder palice, ale ne příliš, aby se nelámala. Staří prospektori mi prozradili, že nejlepší je ocel typu 5160, ze které se dělají pružiny k nákladákům. Abych takový materiál získal, musel jsem se vypravit na automobilové vrakoviště. Tahle návštěva stojí za zmínku.

Vhodný junk yard jsem našel pár mil od našeho domu. Zaparkoval jsem svoji Toyotou Camry mezi motorkáře a majitele monster trucků, kteří na korby pickupů vršili vymontované díly. Pod jejich pohledy jsem se začal cítit nesvůj. Byla to moje první návštěva a nevěděl jsem, jak to na place chodí. Pravidla šrotoviště však byla jednoduchá: Dovolené jsou pouze ruční nástroje (nebo ty na baterky) a podle součástky se platí buď na váhu, nebo podle tabulek náhradních dílů. Vytáhl jsem z Camry geologické nářadí, a osmikilová palice mi zvedla náladu. Nikdo z mých konkurentů takové klavíno neměl.

Obavy, že se budeme v vraků přetlačovat, byly naštěstí zbytečné. Šrofák se táhl od horizontu k horizontu. Podle mapy jsem našel sekci s nákladáky a zjistil, že tam na špalkách sedí asi sto vraků. Za půl dne se mi podařilo rozebrat zadní nápravu jednoho z nich a vydoloval přesně to, co jsem potřeboval. Tři pružinové listy. Při placení jsme navzájem okukovali svou kořist. Tetovaní maníci získali zpětná zrcátka, světlomety, případně radiátor, zato já, měkkoruký vědec, jsem si odnášel nejmasivnější kus kovu. Odešel jsem se vztyčenou hlavou.

Pomocí úhlové brusky jsem během pár týdnů vyrobil majzlíky a moje schopnost rubat skály se výrazně zlepšila. Do Herkimeru jezdíme rádi a doma na policích se pomalu vrší krystaly. S postupem let však mám dojem, že staří pardálové mizí. Jejich místo zaplňují amatéři, kteří neumějí praštit do kamene. Na svých synech vidím, že mládež dnes doloje jen virtuálně v počítačovém Minecraftu.

Na tomhle místě bych mohl nad mladou generací zlomit hůl. Jenže díky americké televizi mineralogové nevmřou. Nedávno začali vysílat pořad Prospektori (Prospectors) a seriál Zlatá horečka (Gold Rush). Tu druhou reality show přejala i česká televize, takže i v Čechách můžete sledovat nadšence hledající zlato na Aljašce. Je fascinující, že i dnes se najdou prospektori, kteří dolují v malém, třeba jen rodinném kruhu a dokážou se tím uživit. Vybavení mají trochu lepší než za starých časů, ale dobrodružství je to stejné. Jak vidím na svém okolí, seriály mají slušný ohlas. Nová generace prospektorů vyrůstá u televizních obrazovek.

Zlaté horečky jsem odolával dlouho. Jako kluk jsem rýžoval víčkem od ešusu v potoce, ale bez zlata to není ono. Věděl jsem, že Amerika je místem zlatých polí, ale dlouho mě nenapadlo, že bych opravdu mohl nějaký nugget najít. První bacil zlaté horečky mě zasáhl před pár lety v Jílovém u Prahy. Kamarád nás pozval do štol svatého Josefa a po prohlídce jsme

zkusili rýžovat v potůčku vedle. Neúspěšně. Naštěstí nám průvodce dal osobní lekci, a co se nestalo! Na dně pánev zůstal skutečný (i když mikroskopický) kousek zlata. Zbytek společnosti dávno odešel do hospody, ale já se od potoka nemohl odtrhnout.

Pánev jsem si odvezl do USA, jenže zůstala několik let ve skříni. Jezdil jsem na služební cesty do zlatonosných lokalit, ale nikdo mi neprozradil, že v Americe se dá zlato rýžovat téměř ve všech státech. Teprve když jsem začal studovat historické materiály, zjistil jsem, že zlatá horečka formovala podobu Spojených států víc, než jsem si myslel.

Začalo to v roce 1848 v Kalifornii. Tam vypukla první velká zlatá horečka na severoamerickém území, i když v té době to ještě USA nebyly. Spojené státy Kalifornii pouze okupovaly po válce s Mexikem. Je dobré si uvědomit, že v polovině deváctého století byla rozloha americké unie menší než dnes. Američané nejprve osídlili východní pobřeží USA, pak přidali Středozápad a nakonec úzký pás západního pobřeží, který k USA formálně nepatřil. Před občanskou válkou Severu proti Jihu se mezi pobřežím Pacifiku a východem Spojených států rozkládala obrovská nekolonizovaná teritoria, země nikoho (indianů, chcete-li), přes kterou vedlo jen pár stezek. Objev zlata v Kalifornii proces amerikanizace západu výrazně urychlil. Mexičané měli smůlu.

Když v roce 1849 dorazila hlavní vlna zlatokopů, byla Kalifornie územím bez zákona a státní příslušnosti. Nejvíce lidí přicestovalo z východu USA takzvanou Kalifornskou stezkou vedoucí přes celý kontinent. Doputovali pěšky, na vozech nebo na koních. Další velká skupina prospektorů se rozhodla pro bezpečnější cestu lodí kolem Jižní Ameriky, mysu Horn, a pak Pacifikem zpátky na sever do San Franciska. Tenhle výlet byl 33000 kilometrů dlouhý, trval pět měsíců, ale měl výhodu v tom, že výrazně snížil pravděpodobnost, že vás někdo cestou skalpuje. Třetí skupina dobrodruhů zvolila zkratku. Vysedli z lodí v Panamě a pustili se napříč panamskou šíjí, aby na pobřeží Pacifiku přestoupili na lodní kyvadlovku do Kalifornie. Průplav ještě neexistoval, takže se brodili džunglí pěšky a na kánoích. Tahle trasa skutečně zkrátila cestu, ale malárie kosila prospektory po stovkách. Čtvrtá cesta vedla Mexikem, ale tuhle variantu zvolilo jen pár odvážlivců. Mexiko bylo namíchnuté po prohrané válce a o americké turisty nestálo. Poslední možnost byla přelout Pacifik, což dělali hlavně zlatokopové z Číny.

San Francisco se mezi lety 1846 a 1852 rozrostlo z dvou set obyvatel (čtete dobře, dvě stě hlav) na 30 tisíc. Do dnešního výstavního města mělo daleko, vypadalo jako přerostlý stanový kemp. Jenže prospektori byli úspěšní a ze zlatých polí začal plynout na východ USA proud žlutého kovu. To vzbudilo příslušnou odezvu a politické zbystřili. Už v roce 1850 prohlásili Kalifornii za americký stát, první na západním pobřeží.

Zlatá horečka vydržela v Kalifornii do roku 1855, pak byla nejbohatší naleziště vyčerpána. V tu dobu se našly nuggety v pískách Fraser River nedaleko Vancouveru v Britské Kolumbii. Britské zlato odlákalo značnou část neukojených prospektorů z Kalifornie a přitáhl pohled amerických politiků. Zlato jim dodalo chuť k tomu, aby se USA rozepruly na území sou-

časné Kanady. Dnes jsou hranice dány, ale tehdy existovala reálná možnost, že Spojené státy budou vypadat jinak. Tak jako Češi věří, že česká kotlina patří jim, a židé věří, že vyvolenému národu (jim) věnoval Palestinu pánbůh, tak měli Američané v devatenáctém století fixní ideu, že mají bohem seslaný úkol: kolonizovat celý severoamerický kontinent. Psal o tom dobový tisk a dodnes můžete zaslechnout v USA stesky nad tím, že navzdory několika válkám s Brity, Francouzi a indiány se jim sever nepodařilo přičlenit ke Spojeným státům.

Jak jsem naznačil, po založení Kalifornie v polovině devatenáctého století měly americké ambice slušné naděje. Připojení další provincie k USA nebylo nemožné. Jenže historie udělala malou kličku. Příliv amerických osadníků do Britské Kolumbie zeslábl, protože se zlato našlo v roce 1859 v Coloradu. Mimo to měla Amerika problémy sama se sebou. V roce 1861 vypukla válka Severu proti Jihu, nejkrvavější řez v dějinách USA. Skončila s bilancí 620 000 padlých (2% tehdejší populace), protože v občanské válce se počítají ztráty na obou stranách. Vojenské dobrodružství Ameriku vysílalo a teprve po válce si našla čas na další expanzi. Divoký západ zmizel rychle, vlastně během několika let. Dosavadní teritoria se měnila na státy v rychlém sledu. Například zlatonosné Colorado získalo státovost v roce 1876. Jestli máte namířeno do Skalistých hor, můžete ještě dnes uprostřed velkoměsta Denver v Confluence parku potkat lidi, kteří rýžují pěkná zrnka zlata, zatímco vedle nich si hrají jejich ratolesti na houpáčkách.

Přes škytnutí v podobě občanské války Severu proti Jihu pokračovala historie zlata a USA dál. V roce 1859 ruský car nabídl Američanům k prodeji Aljašku. Prý se bál, že svoji zranitelnou kolonii ztratí ve válce s Brity, se kterými Aljaška sousedila (Britská Kolumbie). Ke koupi došlo v roce 1867, když se USA zmátořily z vnitřního konfliktu. Tím se stalo, že Američané obcházeli Britskou Kolumbii ze dvou stran a začali si na ni zase brousit zuby. Ve stejném roce však Britové kontrovali tím, že dali dohromady čtyři provincie (Quebeck, Nové Skotsko, Ontario, Nový Brunswick) a vznikla polo-samostatná Kanada. Ta se podobně jako Spojené státy rychle rozepatla od východního pobřeží až na západ a z amerických plánů nebylo nic.

Nález zlata na Klondiku, který mohl změnit rovnováhu sil, přišel pozdě. Odehrál se až v roce 1889 na kanadské straně hranice vedle Aljašky. Na sever vyrazily hordy amerických zlatokopů včetně Jacka Londona, jenže to už byla Britská Kolumbie (od roku 1871) a Severozápadní teritoria (r. 1870) součástí kanadského státu. Když zlato na Klondiku došlo, přesunula se část prospektorů o dům dál, na americkou půdu. V roce 1896 se u města Hope našlo zlato a těží se tam dodnes. Představuji si, jak muselo Rusy namíchnout, že se žlutý prášek sype do cizí pokladnice. Jenže to si měli rozmyslet dřív.

I když dobový tisk nadával ministru zahraničí Sewardovi, že koupil za 7,2 milionů dolarů lednici, při zpětném pohledu měly Spojené státy s nákupem Aljašky docela kliku. Jak by asi vypadala studená válka, kdyby měla ruská armáda tankové svazy na severoamerickém kontinentu? O silech z balistickými raketami ani nemluví. Na Aljašce jsou dodnes k vidění pravoslavné kostely a náhrobky popsané azbukou, stát se však

stal v roce 1959 předposledním státem americké unie. Jako úplně poslední se do USA začlenila Havaj v létě roku 1959.

Rýžování zlata v USA jsem si poprvé vyzkoušel ve městě Julian, poblíž San Diega. Byli jsme tam s rodinou na dovolené a teprve na místě jsem zjistil, že Julian zažil lokální zlatou horečku v letech 1869-1870. Mnoho dolů leželo v okolních kopcích, a protože se v roce 2010 vyšplhala cena zlata k šestnácti stům dolarů za trojskou uncii (31.1 g), poušť začala ožít novými dobrodruhy. V USA můžete podle zákona těžit zlato kdekoliv na federální půdě. Stačí, když si zaregistrujete claim. Vlastnictví claimu neznámá, že vám pozemek patří nebo že si tam můžete postavit haciendu. Získáváte jen právo na těžbu minerálů. Dokud však platíte udržovací poplatek (140 dolarů za 20 akrů ročně), nemůže vás nikdo vyhnat a je vám dovoleno rýpat do země co hrdlo ráčí. Buď jako víkendový prospektor, nebo jako profík, který se dolováním živí.

Bohužel, claim ještě nemám. Massachusetts není Kalifornie. Rýžování v Julianu mě však navnadilo podruhé. Po návratu z dovolené jsem začal studovat internet a zjistil, že naleziště v New Hampshire nebo Vermontu jsou v akčním rádiu denního výletu. Po tropické bouři Irene v srpnu 2011, kdy voda přinesla čerstvé zlato ze Zelených hor, dokonce ve Vermontu vypukla miniaturní zlatá horečka. I já jsem zatoužil vyzkoušet své štěstí a najít trochu zlatých šupinek.

Poprvé jsme s kamarádem ponořili pánve v Bílých horách v New Hampshire. Úspěch jsme moc neměli, v těžkých frakcích černého magnetitu jsem našel zlato jen díky tomu, že mám k dispozici dobrý mikroskop. Zrnko bylo miniaturní, ale třetí dávku viru oslabený organismus nevydržel. Horečka začala propukat. V rychlém sledu jsem vylepšil rýžovací styl, pořídil si plavící korýtko (sluice) a vyškemral k Vánocům ruční pumpu (dredge). Po několika návštěvách horské řeky jsem výtěžkem zlatého písku pokryl dno malé vialky. Renata si prohlíží úlovek skepticky, ale já tvrdím, že zlatokopectví je jako houbaření. Nemusíte nosit domů kilové hříby a prodávat na trhu, aby se vám vrátily náklady na benzín. Když rostou, je to bezva, když ne, stejně chodíme do lesa rádi. Den strávený u horské řeky, šumění listů nad hlavou a občasný záblesk na dně pánve stojí za to. Pochopitelně neztrácím naděje, že se zlatého nuggetu jednou dočkám.

Rýžování zlata jsem si vyzkoušel i při služební cestě do Austrálie. Na zlatých polích Victorie našli zlato v roce 1851 v takovém množství, že se region vyhoupl mezi přední světové producenty. U města Bendigo je ho pořád dost pro prospektory i turisty. V Austrálii jsem se poučil, že prospektoři místo pánve používají detektory kovů. Pomocí minohledačky se dají najít slušné nugety, několikagramové kousky nejsou vzácností.

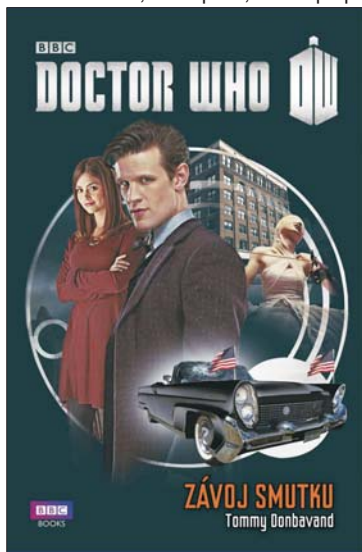
Ovlivněný internetovými stránkami prospektorů jsem si zaplatil za výlet a snažil se naučit, v čem spočívá australský trik. Se skupinou pěti hledačů jsem celý den luxoval prales, plašili jsme malé klokany walabi a výsledek se dostavil. Naskákali na nás mravenci velcí jako vosy. Zaplatil jsem za to na pár dnů necitlivým nártem, ale nugget jsem si Austrálie neodvezl. Naštěstí nám prospektor ukázal zlatonosný potok, takže jsem druhý den zúročil nacvičenou techniku s pánví.

Závoj smutku: Román jako televizní epizoda

Doctor Who, na českých televizních stanicích překládaný jako Pán času, je celosvětovým fenoménem a zejména v posledních letech velmi oblíbený i u nás. Kultovní britský science fiction seriál běží s přestávkami již od roku 1963 a postava Doktora se stala nedílnou součástí fantastické popkultury, ještě než se pojem popkultura dostal do běžného užívání. Není divu, že seriál následovaly i audioknihy, povídky a romány. Mezi ně patří i román *Závoj smutku*, příběh Jedenáctého doktora a jeho společnice Clary, který právě vyšel v českém překladu.

Autor Tommy Donbavand dostal příležitost napsat román z doktorovského univerza poté, co napsal řadu úspěšných dětských knížek a působil jako herec, mimo jiné i klaun. Do *Závěje smutku* nakonec vtipným způsobem vnesl obě tyto zkušenosti. Zápletka je správně *doktorovská* s nádechem šílenosti, přesně v duchu seriálu a toho, co na něm mají fanoušci rádi. Objeví se i plno odkazů na předchozí příběhy ze sérií původní éry i po rebootu z roku 2005 a mihnou se i dobře známé postavy – i když to poněkud závisí na úhlu pohledu. Po nečekaném dobrodružství na planetě s mydlinovým oceánem vyhodí TARDIS Doktora a Claru v Dallasu den po atentátu na Johna Fitzgeralda Kennedyho. V čase národního smutku se odevšad začínají vynořovat tváře mrtvých blízkých a živí jsou pološlení žalem a pocity viny. Na Doktorovi, Cláře, agentu FBI Warrenovi a lékařce Mae je zastavit katastrofu dřív, než nenávratně pohltní celý svět. Premisa zní zajímavě a patřičně doktorovsky. *Závoj smutku* by nepochybně byla výborná tele-

vizní epizoda – ale jako kniha tak docela nefunguje. V seriálu obvykle nad nelogičnostmi a skoky či nepřilíží uvěřitelnými dialogy mávnete rukou a užíváte si jízdu. Zato v románu vyniknou jako na stříbrném podnose, což se zde týká zejména oněch dialogů, které by vyzněly lépe na obrazovce. Při čtení jsem měla neustále pocit, že čtu přepis TV epizody a ne román. *Doctor Who* je samozřejmě v první řadě seriál, ale román by měl umět působit jako kniha a pracovat s románovými spíše než televizními postupy. Při TV zpracování by mohl být *Závoj smutku* možná nejlepší epizodou sedmé série nebo skvělým speciálem – vhodný materiál na hodinovou stopáž bezpochyby má. V románové podobě jde o vcelku vtipný a slušný počín, u něž jsem se ovšem nemohla zbavit rušivého *neknížního* dojmu.

Následující odstavec obsahuje částečný spoiler, proto ho v případě, že si nechcete nechat ujít část překvapení (pokud o něj vůbec jde – o příliš překvapivý zvrat nešlo), s klidem vynechejte. *Závoj smutku* využívá způsob řešení zápletky, který je obzvlášť typický pro seriálovou Moffatovu éru – Doktor porazí protivníka ponořením do vlastních vzpomínek a emocí. Na jednu stranu

se to hodí k seriálovým epizodám s Mattem Smithem, na stranu druhou už to začíná být poněkud předvídatelné. Navíc jde o typické relativně jednoduché a *handwaviové* řešení, které do seriálu zapadne hladce, ale v románu tolik neupoutá a jen posiluje dojem, že čtete něco, co mělo být spíše televizní epizodou. Zajímalo by mne, jak si s doktorovskou látkou poradili zavedení autoři jako Alastair Reynolds (román *Harvest of Time*), Neil Gaiman (kromě dvou TV epizod povídka *Nothing O'Clock*) či Paul McAuley (novela *Eye of The Tiger*), kteří jsou známí pro své originálnější a propracovanější zápletky. Možná se i jich časem dočkáme v českém překladu, ačkoli marketingově mají obě zmíněné delší práce tu značnou nevýhodu, že v nich nefiguruje žádný z Doktorů po rebootu – Reynolds pracoval s Trojkou, McAuley s Osmičkou. V Gaimanově povídce se sice setkáváme s Jedenáctkou, ale samostatně by krátká práce byla vydána stěží a těžko říci, jaký zájem by byl třeba o antologii z této série *Puffin eshorts*, kde spadá jedna povídka na každou z dosavadních inkarnací Doktora (s výjimkou Válečného doktora).

Závoj smutku nicméně přináší přesně to, co od něj lze čekat – lehce potrhlu zábavu, trochu napětí, Doktora ve své nejlepší formě a společníky sloužící v zásadě k tomu, aby měl Doktor komu vysvětlovat své geniální postřehy. Počátkem příštího roku by měl vyjít další román s Jedenáctým doktorem, *Dalecká generace*, a uvidíme tedy, jak se bude tato dílčí knižní série vyvíjet a jestli se dočkáme další nekomplikované zábavy, nebo i něčeho originálnějšího navíc. **Julie Nováková**
Tommy Donbavand: *Doctor Who – Závoj smutku*, Jota, 2014, překlad Tomáš Oakland, obálka Lee Binding, 256 stran, 278 Kč

Den v pralese u řeky byl jiný než v New Hamshire. Pracoval jsem o samotě na cizím kontinentu a prales byl trochu strašidelný. Jenže jsem nacházel zlatá zrna v každé pánvi, takže mě nemohlo nic zadržet. Putoval jsem podél toku řeky celý den a bylo mi jedno, že mi nad hlavou přelétají červení papoušci (Rozela Penant) a bílí Kakaduové. Nevnímám barvy australského ledňáčka Kookaburra, protože žlutá záře kovu byla jasnější. Nakonec jsem si přestal všimnout i poskakování walaibiů a kdybych potkal medvídku koala, odsunul bych ho stranou, abych se přesvědčil, jestli nesedí na zlatém valounu.

Do Austrálie bych se chtěl jednou vrátit, nejlépe do pustých severních teritorií. Je tam ještě panenská půda, kde se dají najít slušné nuggety. Navíc jsem v Austrálii našel ty nejkrásnější kouty světa, jaké jsem kdy viděl, a to je po prohlídce amerických národních parků co říct.

Nemusím dodávat, že zlatá zrnka v pánvi nezvratně naleptala můj imunitní systém. Tyhle řádky píšu v únoru a nedočkavě čekám, až roztají řeky v New Hamshire. Mezitím lákám děti a manželku do prospektorského kempu. Zlatá horečka u mě propuká v nové síle.

Martin Gilar

MINICON 2014 – PLNOU PAROU

22. 11. 2014 – Národní technické muzeum, Praha

10:00 Leonard Medek – NENÁPADNÍ PRAOTCOVÉ

Steampunk coby definované odvětví fantastiky je poměrně mlád; existují však mnohem starší autoři, v jejichž dílech by si každý steampunker připadal jako doma, ač namnoze by jej na první pohled nenapadlo, že se tak může stát. Neboť nebyli našimi předky jenom Dickens, Lovecraft a Verne... Spisovatel Leonard Medek zahájí Minicon!

11:00 Františka Vrbenská – BRUTÁLNÍ KOŘENY STEAMPUNKU

Myslíme si, že steampunk je dítětem 20. století, které si jen vypůjčilo rekvizity ze svého předchůdce. Ale věk elektřiny a páry přiřadil k technickým atributům i „punk“, sociální nesmysly a vřavy, realie leckdy drsnější a fantastičtější než imaginace tvůrců žánru – nazíráno z dnešního hlediska. Vítejte v temné Británii, kam vás zve spisovatelka a nejpopulárnější česká knihovnice Františka Vrbenská!

12:30 Michael Bronec – UDÍLENÍ CEN ŽOLDNĚŘ FANTASIE

13:30 Leonid Křížek – DUELY KRÁSNÝCH ŽEN V DOBĚ PÁRY

Zbraň na ochranu cti brali v minulých dobách do rukou nejenom gentlemani, ale i gentlewomen, neboli jemné ženy. Příklady bojechtivých dam (a to nemluvíme o ženách–válečnicích) existuje překvapivě mnoho. Postavy žen–duelantek nacházíme i ve století páry. K starogermánským soubojům mezi ženou a mužem koncem minulého tisíciletí samozřejmě už nedocházelo, ledaže by byly vedeny jinými zbraněmi – „polibky, bezvědomím, koketérií... a nehty“. Člen klubu Julese Vernea vás provede kouzelným světem ženského násilí předminulého století.

14:30 Jan Kantůrek – PRATCHETTOVKY POD PAROU

Populární překladatel Zeměplochy Jan Kantůrek bude svým nezapomenutelným přednesem (který je daleko lepší naživo než na nahrávkách) číst ukázky z doposud nevydané Zeměplochy Rising Steam, z jejichž stránek pára přímo stoupá. Seznámí vás s jejím dějem a přinese novinky z placatého světa

uhánějícího vesmírem na krunýři kosmické želvy A'tuin. Předseď klubu Julese Vernea se na Minicon velmi těší.

15:30 Lukáš Doubrava – O STEAMPUNKU NEMĚL JULES VERNE ANI PÁRU?

Dílo kultovního francouzského spisovatele je mnohavrstevné. V tomto jedinečném literárním světě nalezneme důkazy svědčící o tom, že autorova tvůrčí filozofie byla v principu anti-steampunková, estetika dobová (z dnešního pohledu přirozeně steampunková), avšak část jím využitých vynálezů měla povahu skutečného steampunku, tedy i ve vztahu k tehdejšímu vývoji vědy a techniky. O tom všem se přesvědčíte! A nejen to. Uvidíte i uslyšíte, jak steampunkový svět jednoho ze zakladatelů sci-fi ovlivnil a ovlivňuje i pozdější vernovskou kulturu. Lukáš Doubrava je publicista a člen Klubu Julese Vernea.

16:30 Martin Šust, Michael Bronec a další – ODKUD SE TA PÁRA BERE?

Steampunk je stále populárnější a čeští nakladatelé si toho už také stačili všimnout, a tak knih a antologií s touto tematikou vychází stále více. Diskuse, kterou uvádí člen klubu Julese Vernea Richard Klíčník, se zúčastní editoři Michael Bronec, Martin Šust a další známé osobnosti české fantastiky.

17:30 Ondřej Neff – PÁN VZDUCHU, PÁRY A VŮBEC

Spisovatel Ondřej Neff je bezesporu jedním z velkých znalců tvorby francouzského klasika a zakladatele vědeckofantastického žánru Julese Vernea, což prokázal nejen svými odbornými texty, ale rovněž pro mnoho čtenářů kontroverzním přepracováním románů Pět neděl v balonu, Tajuplný ostrov, Dvacet tisíc mil pod mořem, Nový hrabě Monte Christo a Země šelem. Nyní se rozhodl uskutečnit dávný Verneův plán napsat dílo, v němž by vystupovali různé známé Verneovy postavy. A právě o svojí steampunkové trilogii přijde známý publicista a fotograf pohovořit.

18:30 PROJEKCE Ikarie XB-1

Legendární film s fundovaným úvodem filmové historičky.

František Novotný: Pád na nebesa

Povídky z konce druhého tisíciletí – svazek I. (zatím pouze jako e-kniha)

Sbírka Pád na nebesa obsahuje dvanáct klasických vesmírných SF, vesměs se odehrávajících v postkatastrofickém světě Vrakoviště, které uchovalo něco ze ztraceného dědictví zhroutené galaktické civilizace. Kniha začíná první prací, kterou autor zaslal do Ceny Karla Čapka, povídkou Přednáška, mezi fanoušky známé i jako *Legenda o třech bradatých*. Vesmírná dobrodružství jsou v řadě povídek doprovázena filosofickou linkou, objevuje se zde robot, který zbožstil svého tvůrce, člověka, v centru dění některých prací bývá zase dítě, které je předmětem fascinace robotů, protože na rozdíl od nich dítě roste a vyvíjí se.

Některé z povídek vycházejí vůbec poprvé, například titulní, jiné můžete znát jen z časopisů, třeba Cenou Karla Čapka vyznamenanou *Legendu o Madoně z Vrakoviště*. U povídek, které se někdy šířily opisem, nebylo vždy jasné, která verze je autorská; všechny práce v chystaném souhrnu prošly autorskou korekturou a jsou doprovázeny autorským komentářem.

F. Novotný: Pád na nebesa, obálka M. Havlíček, www.kosmas.cz, www.palmknihy.cz, 189 Kč

Časem s vědou - září

● velkých činech a lidech vědy

Mlhy a atomy

John Dalton pocházel z kraje ovčáků a jako kluk rád trajdál v horách severozápadní Anglie, kde vydržel hodiny pozorovat tvary mlh a mraků. A už tehdy, jak později vzpomínal, udělal svůj největší objev. Došel k názoru, že „mraky a mlha a déšť, prameny, potoky, řeky, jezera i moře jsou v podstatě totéž, jen vlivem nepatrných změn tlaku a teploty mění svoje skupenství a polohu“. To prý ho přivedlo k praobrazu hmoty jako soustavy nepatrných, podle okolností různě se přitahujících či odpuzujících částíček...

(Už v 5. století před Kristem hlásal Demokritos, že „plnost prostoru“ sestává z nespočetných, neviditelných a dále nedělitelných částíček, které nazval *atomy* (řecky *nedělitelné*), a že „děje povstávají jen na základě geometrických a mechanických vlastností atomů“.)

Roku 1793, v sedmadvaceti, se Dalton stal učitelem v Manchesteru. To už se věnoval fyzice a chemii. Žádoucím směrem ho někdy kolem roku 1796 namířil víceméně náhodný rozbor dvou zajímavých plynů – „olejotvorného“ (etylenu, $\text{CH}_2=\text{CH}_2$) a „bahenního“ (metanu, CH_4). Dalton zjistil, že v prvním je váhový poměr uhlíku k vodíku 6:1, ve druhém 6:2. Skutečnost, že v jednom plynu je přesně dvakrát tolik vodíku než v druhém, ho upoutala tak, že začal studovat i zastoupení prvků v jiných sloučeninách. A pořád nacházel jen poměry malých celých čísel! Ve snaze přijít na kloub té nepochybně nenáhodné celistvosti usoudil, že při slučování prvků nedochází k jakémusi jejich spojitému prolnutí, jak se dosud myslelo, nýbrž že spolu musí reagovat jednotlivé „kusy“ prvků. Atomy. K tomuto závěru Dalton dospěl roku 1802 a v ucelené formě ho publikoval 1808 v knize *Nové základy přírodovědy*.

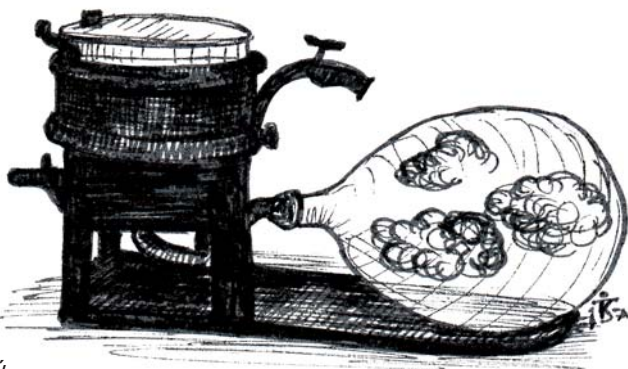
Odborná veřejnost sice připouštěla, že na atomové teorii něco je, ale atomy brala nikoli jako realitu, ale spíš jako výhodný trik pro vysvětlení experimentálních poznatků. Slavný francouzský chemik Jean-Baptiste Dumas to vyjádřil lapidárně: „Kdyby záleželo na mně, odstranil bych slovo atom z vědy.“ Po jeho boku stáli například francouzský matematik a fyzik Henri Poincaré, německý zakladatel fyzikální chemie Wilhelm Ostwald či skotský teoretik parních turbín William Rankine. Ernst Mach (dlouholetý profesor fyziky na pražské univerzitě) jakoukoli diskusi na téma existence atomů utínal pořádkovou otázkou: „A už jste nějaký ten atom viděl?“

A tady přichází druhý „mlžný“ milník přírodovědy.

Charles Thomson Rees Wilson pocházel z rodiny skotského ovčáka a na horách začal brát první rozum. Když mu ve čtyřech zemřel otec, rodina přesídlila do Manchesteru. Tam Charles začal studovat biologii a geologii, aby pak v Cambridgi absolvoval z fyziky a chemie. A potom jednoho zářijového dne roku 1894 vystoupal na vrchol nejvyšší skotské hory Ben Nevis, aby navštívil tamější meteorologickou observatoř. Hora právě tonula v mracích, na kterých slunce kouzlo podivuhodné svě-

telné jevy. Samo obklopeno barevnými kruhy, vrhá stíny vrcholu i lidí na mraky a mlhy dole a lemuje je zářivou duhou... Pětadvacetiletý fyzik se rozhodl, že hned po návratu do své laboratoře se pokusí ony jevy vyvolat uměle.

K přípravě mlhy stačí zředit a ochladit vlhký vzduch obsahující jako kondenzační jádra mikroskopické částičky prachu. Zvláštní ovšem je, že mlha vzniká i bez prachu, pokud se zvlhčený vzduch dále rozpíná... Tato odchylka od dosud uznávané teorie Wilsona zaujme natolik, že zapomene na světelné jevy a vrhá se na studium umělé mlhy. Ve stejný čas vzruší svět Röntgenův objev pronikavého záření (listopad 1895) a brzy nato jím podněcený Becquerelův objev radioaktivity (květen 1896). Pohotovému Wilsona napadne vyzkoušet, zdali by radioaktivní záření nemohlo vytvářet ve vzduchu kondenzační

jádra... Mohlo. Jsou jimi zářením ionizované atomy vzduchu, na kterých se podél dráhy radioaktivní částice vytvoří viditelná mlžná stopa (obdobně jako za letadlem vysoko na obloze). Tak přišla na svět idea mlžné komory. Objevuje se však problém: každá minikapička sražená na iontu se vypaří tak rychle, že jich lidské oko naprosto nestačí sledovat víc najednou. Naštěstí už existuje způsob jejich trvalého zachycení – fotografie. S léty práce padají všechny průběžné překážky, první nedokonalé snímky přijdou na svět počátkem roku 1911. Nabízejí vůbec první pohled do světa atomového neviditelná: z plíšku pokrytého mikrogramy radioaktivního polonia tryskají tenounké, přímé, oslnivé bílé stopy alfa částic! Což jsou de facto ionizované atomy hélia.

František Houdek

Naši spolupracovníci jinde

Julie Nováková ve Vesmíru

Ríše temnoty a chladu

<http://casopis.vesmir.cz/clanek/rise-temnoty-a-chladu>

Vesmír 93, 562, 2014/10

Vědění - brzda radosti?

Třeštění letitého popularizátora 30

*Ach, s právy filosofii a medicínu jsem studoval
a také teologií já pohříchu se prokousal –
a teď tu, blázen, stojím, žel, a ani za mák jsem nezmoudřel.
Titul majstra, ba doktora mám, vodím křížem sem a tam
své žáky za nos po deset let – a dovedu jedno jen povědět:
Je nemožné, bychom cokoli znali!
Tím hořem se mi srdce spálí.*

Běduje Faust. Z oblasti přírodovědců se Goetheho lamentaci blíží fyzik William Thomson – Kelvin: „Jediné slovo charakterizuje největší úsilí vynaložené na pokrok ve vědě, k němuž jsem se vytrvale dopracovával 55 let, a to slovo je... neúspěch. Nevím nic víc o elektrické a magnetické síle, o vztahu mezi éterem, elektřinou a hmotou nebo o chemické afinitě, než jsem věděl a snažil se učit své studenty přírodní filosofie před padesáti lety v prvním semestru své profesury.“

V roce 1940 vydala filosofka Albína Dratvová knihu *Smutek vzdělců*. Všimla si prý na podobiznách učenců, že mají ve tváři často vepsán smutek. Pomiňme nyní možnou projekci autorčiných osobních pocitů do problému (nástup druhé světové války, okupace českých zemí) a berme jev *smutku vzdělců* vážně. Koneckonců už ve *Starém zákoně* stojí: „Z mnohého vědění mnoho smutku.“ Filozof Friedrich Nietzsche přitvrdil: „Dej slepci zrak a uvidí tolik špatnosti na zemi, až prokleje toho, kdo ho vyhojil.“ Chemik a fyzik Wilhelm Ostwald byl střizlivější: „Je zákonem, kterému neujdou téměř všichni služebníci přísné bohyně vědy, že se jejich život končí ve smutku, a to tím větším, čím úplněji se zasvětili její službě.“

Sama Dratvová důvod smutku vzdělců spatřovala především v palčivém vědomí věčné neúplnosti lidského poznání. Básník Alexander Pope to vyjádřil vzletně: *Vědět jen málo – toť nebezpečné konání / napij se zhluboka, neb' opust' pramen poznání / z něj malé doušky jen opíjejí nás / pij zplna hrdla, a vystřízlivíš zas.*

Lékař a spisovatel Lewis Thomas zase prozaicky: „Není tak špatné nevědět, když nevíte zhola nic; ale trnité je znát realitu nevědomości až do některých detailů, vědět, že nejhorší místa jsou tady a ta ne-tak-úplně-špatná támhle, a přitom nemít na konci tunelu žádné světélko, ba dokonce většinou nemít ani nějaký důvěryhodný tunel.“

Však nedosti – oblast neznáma se totiž poznáním neumenšuje, jak by se mohlo zdát, ona paradoxně roste! Francouzský fyziolog Claude Bernard se domníval: „Potřebujeme, aby se ne-

známé vynořilo a aby nás mučilo, a je to právě ono neznámé, jež trvale žene naši touhu poznávat nové pravdy.“ Vypadá to tedy, že *neznámo* se dělí na *neznámé neznámo*, kterého si nejsme ani vědomi, tudíž nás nepálí, a potom *známé neznámo*, ono „vynořené“ a „mučivé“... V tomto smyslu věda svými dílčími odpověďmi, budícími stále mohutnější lavinu otázek, přeměňuje neznámé neznámo na neznámo známé, postupuje od jednoho „mučení“ k druhému. (Pro úplnost: třetím základním druhem neznáma, nejzrádnějším, je *falešné známo*, postavené na omylu.)

Jistě však jsou i další důvody učenců ke smutku. Co třeba vědomí, že pouhým rozumem (vědou) se svět ani člověk v něm pochopit nedají? Nejen kvantitativně (byly by potřeba nekonečný čas, nekonečný počet badatelů, nekonečné náklady), což připouští i Dratvová a což vystihl František Hrubín: *Kdybych však sto let žil, sotva stačil bych sám / obsáhnout jenom to, co dnes na očích mám...*, ale ani ze samého principu (člověk na to prostě nemá): „Větev nemůže doufat, že pozná smysl stromu.“ konstatoval matematik Blaise Pascal.

Nebo fakt (který mě osobně pálí nejvíc), že vědění ani náhodou není schopno prorazit krustu živočišnosti v nás, tedy že vědět něco zdaleka neznamená řídit se tím. Geolog a literát Václav Čilek to formuloval decentně: „Řekl bych, že ona dvojkoletnost, s jakou přijímáme vědecké poznatky, závisí na jejich praktické využitelnosti. Rychle až unáhleně přijímáme ty poznatky, které nám ulehčují život a vydělávají peníze, ale svůj názor málokdy měníme, pokud bychom tím zároveň museli změnit pořadí hodnot.“

Jak tohle naše podzimní vědosmutnění moudrých hlav zakončit? Filozof a matematik René Descartes radí: „Co je lepší, být vesel a spokojen z představy, že to, co člověk má, je větší a hodnotnější, než tomu ve skutečnosti je, a nevědět, co mu chybí, nebo o tom neuvažovat, anebo o tom více uvažovat a více znát, abych lépe poznal správnou cenu obojího a byl z toho smutnější... Když vidím, že znát pravdu představuje větší dokonalost než ji neznat, a to i tehdy, je-li v náš neprospěch, přiznávám, že je lépe být méně veselý a více znát... Blaženost spočívá v následování řádu světa i v tom, že si v dobrém vykládáme vše, co se nám přihází.“

František Houdek

(Verše kurzívou a výroky v uvozovkách pocházejí z knihy *Moudrost vědy v citátech*, kterou právě vydává nakladatelství Triton.)

Časem s vědou - říjen

● velkých činech vědy a techniky

O jednom nerozpoznaném štěpení

Snad žádná lidská činnost není tak kontinuální a cílevědomá jako vědecký výzkum; důkazem toho budiž i dnešní příběh. Jistě bychom mohli začít už Röntgenovým objevem pronikavého záření (podzim 1895) – přímo vyprovokoval Becquerela k objevu radioaktivity (jaro 1896), která nabídla ke zkoumání celý poznáním nedotčený kontinent. Nicméně aktuální řetězec událostí zahájili koncem roku 1933 v Paříži manželé Irena a Frédéric Joliot-Curieovi objevem umělých radioaktivních prvků. Získali je ozařováním stabilních elementů (jako první hliníku) částicemi alfa. Když se o objevu umělé radioaktivity dozvěděl v únoru 1934 Enrico Fermi (známý už svým objasněním rozpadu beta za vzniku předpokládaných částic neutrin), dostal nápad. Alfa částice mají kladný náboj stejně jako ozařovaná jádra, takže těžko překonávají vzájemné elektrostatické odpuzování. Ale co nedávno objevený neutron? Ten nemá náboj žádný, tudíž by ho jádro mělo přijmout bez odporu... Hned první pokusy to potvrdily: neutrony (uvolňované působením paprsků alfa z radonu na berylium) aktivovaly některá terčová jádra (jako první fluor) až stokrát silněji než částice alfa! První aktivace prvků neutrony publikuje Fermi koncem března.

Fermi se spolupracovníky ozařoval postupně všechny prvky periodické tabulky. Aby zdroj neutronů nerušil měření vzniknuvší radioaktivity na citlivém přístroji, ležely místnosti pro ozařování a měření na protilehlých koncích dlouhé chodby budovy univerzitního fyzikálního ústavu v Římě. Při krátkém poločase rozpadu některých produktů ozařování se jejich transport stal doslova sprinterskou disciplínou...

18. října 1934 Fermi náhodou zjistil, že indukovaná radioaktivita stříbra se zvyší, když se ozařuje na dřevěném stole místo mramorovém. Vkládal tedy mezi terč a zdroj neutronů různé látky a měřil vzniklou aktivitu. Když k tomu **22. října 1934** dopedne použil parafin, nestačil se divit: vzniklá aktivita div nevyloučila ručičky měřáků!

Dobrá, „školení“ neutronů parafinem vzniklou radioaktivitu znemonásobuje, ale proč? Na vysvětlení přichází Fermi ještě téhož dne během oběda: při průchodu parafinem (směsí tuhých uhlovodíků) neutron naráží do zhruba stejně hmotných jader vodíku a tím ztrácí část své energie. Takto zpomalený (moderovaný) neutron pak má větší šanci zachytu v jádře, obdobně jako pomalý golfový míček spíše spadne do jamky než rychlý. Pokud to tak opravdu je, pak stejně jako parafin musí působit i jiné látky obsahující vodík... Vědci popadnou ozařovací aparaturu a běží s ní na zahradu. Tam ji potopí do tůňky se zlatými rybičkami – obligátní úprk k měřáku – a přístroj opět tiká jako běs! **26. října 1934** si Fermi svůj postup aktivace prvků po-

malými neutrony patentuje (a v roce 1938 za něj dostává Nobelovu cenu).

Další pokusy potvrdily, že při ozařování prvků pomalými neutrony vzniká prvek stejný – radioaktivní izotop o neutronu těžší. S jedinou výjimkou – z uranu (nejtěžšího prvku v přírodě) vzniká hned několik radioaktivních prvků najednou. Fermi se domníval, že jde o transurany, ale s jejich důkazem si nevěděl rady. Všechny umělé prvky totiž vznikaly v pranepatných množstvích, na kterých obvyklé analytické metody selhávaly. Ve speciálních analytických postupech byla tenkrát nejdál dvě pracoviště: berlínská skupina Chemického ústavu, vedená Ottem Hahnem a Lise Meitnerovou, a tým Irène Joliot-Curieové z pařížského Ústavu radia. Ani ti však neuspěli. Domnělé transurany jakoby nepodléhaly periodickému zákonu! Nakonec počátkem roku 1938 vydala Joliotová-Curieová zprávu, že jistý transuran, podle předpokladů podobný platině, má chemické vlastnosti podobné prvku lanthanu. Hahn tehdy řekl: „Zopakuj jejich pokusy a myslím, že jim brzy ukážu, že se mýlí.“

Nu, nakonec se mýlil Hahn. Ten napřed vyseparoval transuran (považovaný tentokrát za příbuzného radia) pomocí chemicky podobného prvku barya, a pak se ho osvědčenými metodami pokoušel od barya oddělit. To se mu ale ne- a nedařilo. Proč? Vždyť chemicky oddělit nejdou jenom izotopy stejných prvků... Jediné možné vysvětlení odporovalo všemu dosud známému: Domnělý radiu podobný transuran je radioaktivní izotop barya, který vznikl z uranu! Baryum má ale atomovou váhu oproti uranu zhruba poloviční... Ozářené jádro tedy (řečeno s Hahnem) puklo!

Objev štěpení uranu Otto Hahn zveřejnil 6. ledna 1939.

František Houdek

V podvečerních Holešovicích

Trocha včerejšího umírněného surreálu: Jdu z křtu Sísovy knihy (Pilot a Malý princ, kterou RIP přeložil, pozn. red.), šněruju si to leisurely po temných a tichnoucích Holešovicích, a když na Maninách čekám na tramvaj, z kovového odpadkového koše u zastávky na mě junkne cosi povědomého s velkými písmeny KČ. Jdu tam, hrábnu a vyhrábnu dvě knihy od Čapka: Obrázky z domova a Místo pro Jonathana! (Je to divné, ale ta druhá, soubor novinových článků a reflexí, mi dosud zcela unikala, myslím tedy její existence, ne fyzicky. Vyšla taky v nakladatelství Symposium, které vzniklo tak moc ke konci osmašedesát-nické éry, že stačilo vydat 11 knih a zrušili je.)

Tři dopisy

Třeštění letitého popularizátora 31

Pouhých pár dní po Hahnově tříkrálové publikaci objevu štěpení uranu neutrony jeho dlouholetá spolupracovnice Lise Meitnerová ve švédském exilu (kvůli židovskému původu musela z Berlína uprchnout) vypočítala, že štěpením se uvolňuje obrovské množství energie (řekněme desetmilionkrát víc než z klasické výbušniny). V polovině března 1939 Niels Bohr oznamuje, že štěpitelný je pouze minoritní izotop uranu 235, krátce poté Fréderic Joliot-Curie a Leo Szilard nezávisle prokazují, že se přitom uvolňuje dost nových neutronů na to, aby další štěpení mohlo probíhat samovolně, lavinovitě, explozivně. Marně se předtím maďarský židovský imigrant Leo Szilard snažil přesvědčit badatele v oblasti štěpení nepokročilejší, Fermiho v USA osobně a Joliot-Curieho ve Francii písemně, aby své výsledky stran štěpení vzhledem k politické situaci nepublikovali a neposkytlí je tak německým fyzikům. Téma bylo příliš lákavé, ctižádost příliš silná...

Nakonec tedy publikoval i Szilard. Ale zkusil to jinak:

„Pane, na základě dosavadních výsledků Enrica Fermiho a Lea Szilarda, které mi byly sděleny v rukopise, lze očekávat, že prvek uranu může být v blízké budoucnosti přeměněn v nový důležitý zdroj energie... Tento nový fenomén by mohl vést ke konstrukci bomb... Z toho je zřejmé, proč Německo okamžitě zastavilo prodej uranu z československých dolů, které zabralo...“

Dopis s podpisem Alberta Einsteina (hlavním autorem byl nejspíše Szilard) americkému prezidentovi má datum 2. srpna 1939, ale k adresátovi se dostává teprve 11. října 1939.

Nazítří prezident Franklin Delano Roosevelt zřizuje *Poradní výbor pro uran*. Tím to prozatím hasne.

„Po vypuknutí války se zájem Německa o uran vystupňoval... Právě jsem se dozvěděl, že se tam provádí přísně tajný výzkum,“ naléhá Einstein v druhém dopise ze 7. března 1940. Zase nic.

Když jsem překonal počáteční Weltschmerz nad tím, že někdo něco takového hodí mezi kelímky od latté a obaly od čokotyčinek, a uvědomil jsem si, že se dějou i horší věci, například by člověk taky mohl být vážně nemocen v severní Sýrii, tak jsem se cestou domů začel. A asi vlivem předchozích milých zážitků a veltlínského zelenkavého mi chvíli připadalo, že to možná je kniha, která k nám do toho koše spadla z alternativního vesmíru, ve kterém demokraté na sklonku třicátých let ty dvě hydry zardousili, takže v roce 1970 volně vycházejí spisy otevřených humanistických hlav typu Čapka. Přirozeně pro ten kontrast obsahu knihy a vročení 1970 existuje racionální vysvětlení, němlich že si to prostě v Symposiu v dozvucích osmašedesátého ještě lajskli vydat, než jim zavřeli hrdla, ale na chvíli to byl zábavný předud.

RIP / 3. 10. 2014

Einsteinově nervozitě se nelze divit, vždyť Němci ovládají Jáchymov (tehdy jediný uranový důl v Evropě), chystají se na Belgii (s uranovými doly v Kongu), Norsko (s jedinou továrnou na těžkou vodu v Evropě), Francii (s jediným cyklotronem v sovětské Evropě).

Německý uranový program oficiálně začal 16. září 1939. Pokusy získat čistý štěpný izotop U 235 (v přírodním uranu je ho necelé procento) se však nedařily, stejně tak vývoj jaderného reaktoru k produkci plutonia. Zájem armády ochabl, výzkum po několikermém stěhování skončil v jihozápadním Haigerlochu,

kde koncem února 1945 proběhl poslední zoufalý pokus o dosažení kritičnosti reaktoru. Jištěn pouze kusem kadmia, který měl být v nouzi ručně vhozen do reaktoru, dosáhl sice nejlepšího, leč stále výrazně nedostatečného výsledku.

V USA dostává vývoj jaderné pumpy formální zelenou 6. prosince 1941, v předvečer napadení Pearl Harboru Japonci. Američané

mají v té době jen pár gramů čistého uranu! 18. června 1942 začíná známý projekt Manhattan District. Za tři a půl roku hektického úsilí spolkne asi dvě miliardy dolarů a bude zaměstnávat až 150 000 lidí včetně plejády nejschopnějších imigrantů.

Při prvních náznacích, že Německo na jadernou pumu nemá, Einstein se začíná strachovat znovu. 25. března 1945 odesílá třetí dopis, tentokrát s žádostí vývoj zastavit. „Bomba snad může Spojeným státům poskytnout okamžité výhody, ale v budoucnu Americe nepochybně přinese vážné politicko-strategické nevýhody. Nastanou závody ve zbrojení...“ Roosevelt však tato jasnozřivá slova minou – 12. dubna 1945 umírá. Jedenáct dní nato Američané obsazují Haigerloch a vše je jasné – Němci jsou zcela mimo hru. Nový prezident Harry Truman přesto Einsteinův poslední dopis ignoruje a nechává vývoj proběhnout až do „vítězného“ konce v Hirošimě a Nagasaki.

Tříkrát Einstein apeloval, v podstatě vždy darmo. Nejvýznamnější vědec, v nejdemokratičtější zemi! Není divu; politici nikdy vědcům valně nedůvěřovali (což neznamená, že příležitostně neparazitují na jejich renomé či ideálech). Nicméně ani vědci, jak napovídá Szilardova marná snaha o bobříka mlčení, nebadají hlavně pro poznání a všeobecné blaho... Uvážíme-li, že právě věda je všeobecně považována za hájemství pravdy, logického myšlení a racionality, pak to vypadá, že lidský svět ani (nebo právě?) ve svých nejkritičtějších momentech není řízen rozumem, nýbrž pudy a instinkty. A těm sobectví, podezíravost a rivalita hoví líp než nezištnost, důvěra, spolupráce.

František Houdek

Výsledky Martinus Ceny Fantázie 2014

V sobotu 8. 11. 2014 boli na medzinárodnom knižnom veľtrhu Bibliotéka v Bratislave pred prepĺneným hľadiskom vyhlásené výsledky Martinus Ceny Fantázie 2014, slovenskej literárnej súťaže zameranej na fantastické žánre – sci-fi, fantasy a horor. Sochu, Cenu Fantázie, si v dvanástom ročníku súťaže za sci-fi poviedku *Deň, keď piatok trinásteho skončil* prevzal **Ján Franko** z Pezinka. O jeho víťazstve rozhodli presvedčivým dvojnásobkom hlasov proti druhému miestu čitateľa portálu **Kultura.sme.sk**, ktorí udeľovali svoj hlas jednej z piatich zverejnených finálových poviedok. Na druhom mieste skončila **Dominika Polakovičová** (Blatné) s poviedkou *Oakville*, tretia **Adriana Markovičová** (Bratislava) a poviedka *Svedectvo Miliducha Grg-Neduživého vo veci konca Angálie*, štvrtý **Richard Brenkuš** (Praha) s poviedkou *Kontraktor* a piate miesto sa ušlo hororovej poviedke *Kamaráti* autora **Mareka Mittaša** (Prievidza). Zaujímavosťou je, že Dominika Polakovičová s rovnakou poviedkou zvíťazila aj v žánrovej cene pre najlepšie horor a Richard Brenkuš sa stal celkovo prvým víťazom v novej súťaži poviedok v angličtine Fantázia Award.

Do aktuálneho ročníka Martinus Ceny Fantázie sa zapojilo 157 súťažiacich zo Slovenska, Česka, Švajčiarska, Francúzska a Írska. Finálová päťka vzišla z bodovania poroty, ktorá tento rok hodnotila v zložení: Daniel Hevier, Adela Banášová, Jana Šlinská, Lucia Lackovičová a Marek Kolcun. Porota nepoznala autorov súťažných poviedok, tí boli zverejnení až s výsledkami prvého kola hodnotenia. **Cenu poroty** si vyslúžila **Adriana Markovičová** s humornou sci-fi poviedkou *Svedectvo Miliducha Grg-Neduživého vo veci konca Angálie*.

Fantázia Award – prvý ročník anglickej súťaže:

Novinkou aktuálneho ročníka bola súťaž fantastických poviedok slovenských autorov v anglickom jazyku. Jedným z trojice porotcov anglickej Fantázia Award bol americký spisovateľ, držiteľ najvýznamnejších svetových žánrových ocenení Mike Resnick, ktorý je zároveň vydavateľom e-magazínu *Galaxy's Edge*. V porote bol tiež redaktor Rádio Slovakia International George Christopher a prekladateľ a autor Michal Jediňák. Súťaže sa zúčastnilo 23 autorov a historicky prvým víťazom sa stal **Richard Brenkuš** s poviedkou *Three days with Mirabel*. Tá, ako sa autor na odovzdávaní cien vyjadril, je z rovnakého sveta a dejovo predchádza *Kontraktorovi*, jeho finálovej poviedke z hlavnej súťaže. Meno víťaza na slávnostnom vyhlásení výsledkov prečítal vo vopred nahranom videu Mike Resnick, ktorý zároveň pochválil zúčastnené poviedky. Zo súťaže bude vydaný aj elektronický zborník v angličtine s najlepšími poviedkami a tiež s poviedkou Mike Resnicka spolu s jeho literárnou esejou o tom, ako písať dobrú fantastiku.

Ocenenia v jednotlivých žánroch:

Súčasťou Martinus Ceny Fantázie sú aj žánrové ocenenia. V tomto roku si **Cenu spoločnosti Intel pre najlepšiu sci-fi poviedku** odniesla Barbora Vinczeová zo Šiah za poviedku *Fialky*. Sci-fi žáner bol tento rok v súťaži podľa zástupcov Intelu už tradične mimoriadne kvalitný a rozhodli sa tento raz oceniť poviedku o bezútešnej budúcnosti ľudstva, ktorému sa zo sveta podarilo odstrániť farby a teplo ale nie nádej. **Cenu Béla** (pre najlepšie horor) získala Dominika Polakovičová za poviedku *Oakville* – cenu odovzdali zástupcovia vydavateľstva Artis omnis. Poviedka zároveň skončila druhá v hlavnej súťaži. **Najlepšou fantasy** tohto ročníka sa stala poviedka *Temnovlasá Barbora* od autorky Lucie Lenickej z Kráľovej nad Váhom. Cenu jej odovzdal šéfredaktor časopisu Kozmos. Už tradične je odovzdávaná aj **Cena Bibliotéky**, ktorú tento rok získala Simon Crabak za poviedku *Starostlivosť o magického živočicha v praxi*.

Zborník Fantázia 2014

Všetky menované poviedky a k tomu ešte niekoľko ďalších, celkovo teda dvanásť textov, je publikovaných v zborníku s názvom **Fantázia 2014**, ktorý bol na Bibliotéke poklepaním dvomi „robotickými chápadlami“ uvedený do života. Nachádza sa v ňom tiež tabuľka s kompletným bodovaním všetkých 157 súťažiacich poviedok a zároveň tabuľka s hodnoteniami anglickej ceny Fantázia Award. Autorom obálky zborníka je známy slovenský výtvarník Jozef Danglár Gertli, ktorého na obálku inšpirovala mimoriadne zábavná sci-fi zo socialistických čias *Jožo Fero a záhada družstevného sadu*. **Ivan Al'akša**

NON FICTION

Niall Ferguson

Civilizace

Západ a zbytek světa

Anglického historika Nialla Fergusona asi znáte prostredníctvom jeho knihy *Virtuální dějiny*, ale čtenářům SF může být blízké i jeho zkoumání civilizačního střetávání Západu se „zbytkem světa“ od antiky až po naši současnost. Esejistikou formou, obdobně jako v knize *Vzestup peněz*, se Ferguson pokouší odpovědět na otázku, proč se západní civilizace stala ve světě v moderní době zcela dominantní, ačkoli k tomu postrádala jakékoli předpoklady a ačkoli z hlediska technických inovací za „zbytkem světa“ v mnohém velmi pokulhávala.

Spolu s tím se ale zároveň táže, jaký bude vývoj západní civilizace, zda si tuto dominanci, kterou postupem doby ve střetu s asijskými tygry a s fundamentálním islámom poněkud začíná ztrácat, udrží, a pokud ano, jakou cenu za to bude muset zaplatit.

Civilization. The West and the Rest, Argo, Praha 2014, preklad Eduard Geissler, 348 str., 98 Kč